

UNESCO DÜNYA MİRASI OLMA YOLUNDA İZNİK / NICA EA

ULUSLARARASI SEMPOZYUMU BİLDİRİ KİTABI

2-4 Ekim / October 2015

İZNİK / NICA EA ON ITS WAY TO BECOME
UNESCO WORLD HERITAGE

INTERNATIONAL SYMPOSIUM PROCEEDINGS

Editörler / Editors

Şahin Kılıç - Kutlu Akalın

BURSA 2020

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Symposium Organizing Committee

Aziz ELBAS

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Turizm Dairesi Başkanı

Yrd.Doç.Dr Şahin KILIÇ

Uludağ Üniversitesi

Doç.Dr.Murat TAŞ

Uludağ Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr Kutlu AKALIN

Mardin Artuklu Üniversitesi

N.Nur ÇAKIR

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Turizm Şube Müdürü

Eser ÇALIKUŞU

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Tarihî Kültürel Miras Şb. Müd. Y.Sanat Tarihçisi

Işık DEMİR

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Bursa Araştırmaları Merkezi Koordinatörü

Nuray ÇELİK

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Turizm Şb. Müd. Org. Sor.

Ebru USTA

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Turizm Şb. Müd. Org. Sor.

Özge ÖZYARDIMCI GÜMEN

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Turizm Şb. Müd. Org. Sor.

ULUSLARARASI SEMPOZYUM INTERNATIONAL SYMPOSIUM

UNESCO Dünya Mirası Olma Yolunda İznik/Nicaea
02-04 Ekim 2015, Yer: Grand Hotel Belekoma, İznik/Bursa/Türkiye
Bursa Büyükşehir Belediyesi

Iznik/Nicaea on Its Way to Become UNESCO World Heritage Site
02-04 October 2015, Place: Grand Hotel Belekoma, Iznik/Nicaea, Bursa/Turkey
Organized by Bursa Metropolitan Municipality

PROGRAM / PROGRAMME

02 EKİM / OCTOBER 2015 CUMA / FRIDAY

08.00-09.00 Sempozyum Kayıt İşlemleri / *Symposium Registration*

09.15-10.00 SEMPOZYUM AÇILIŞ KONUŞMALAR / *SYMPOSIUM
OPENING AND OFFICIAL REMARKS*

Sempozyum Açılış Konuşması / *Opening Speech:*

Prof. Dr. Neslihan Dostoglu

(Bursa Alan Başkanı / *The Site Manager of Bursa Site Management Unit*)

10.00-10.15 Kahve Arası / *Coffee Break*

I. OTURUM / SESSION I

İZNIK'TE ARKEOLOJİ, SANAT VE MİMARİ MİRAS: GEÇMİŞE BAKIŞ, BUGÜNÜN
FIRSATLARI, GELECEĞİN İNŞASI / *ARCHEOLOGY, ART AND ARCHITECTURAL
HERITAGE IN IZNIK: A GLANCE AT THE PAST, TODAY'S OPPORTUNITIES
AND BUILDING THE FUTURE*

Oturum Başkanı / *Moderator*

Prof. Dr. Urs Peschlow

10:15-10:35 **Prof. Dr. Mustafa Şahin:** İznik Yüzey Araştırmaları /
Surveys in Iznik

10:35-10:55 **Prof. Dr. Christof Berns:** İznik'in Sütunları: Bir Kentin Çok
Katmanlı Tarihine Bakış / *Columns of Iznik: A Glance at a Multilayered History of a
City*

10.55-11.15 **Doç. Dr. / Assoc Prof. Haluk Çetinkaya,** Bizans
Döneminin İlginç bir İnşaat Biçimi: Gizli Tuğla Tekniği ve İznik'teki Uygulamaları /

*A Curious Construction Method of the Byzantine Era: The Hidden Brick Technique
and Its Practice in Iznik*

11.15-11.35 **Ali Altın,** Mezar Yapıları Işığında Hellenistik Dönemde İznik
/ *Nicaea During the Hellenistic Period in the Light of Grave Monuments*

11.35-12.05 **Dr. Barbora Weissova,** *Results of the Pilot Project
Identifying Archaeological Monuments in the Hinterland of Nicaea* / İznik
Hinterlandı Arkeolojik Anıtlarını Tespite Yönelik Pilot Projenin Sonuçları

12.05-12.25 **Yacine Nicolas Benjelloun,** *The North Anatolian Fault in the
Region of Iznik (Turkey): Geomorphological Evolution and Archeoseismicity* / İznik
Bölgesinde Kuzey Anadolu Fayı: Jeomorfolojik ve Arkeosismik Gelişim

12.30-13.30 **ÖĞLE YEMEĞİ / LUNCH**

II. OTURUM / SESSION II

Oturum Başkanı / *Moderator*

Prof. Dr. Mustafa Şahin

13.30-13.50 **Prof. Dr. Em. Urs Peschlow,** *Nikaia Archaeology of
the Roman and Byzantine Periods, and its Future* / Roma ve Bizans Dönemi İznik
Arkeolojisi ve Geleceği

13.50-14.10 **Yrd. Doç. Dr. / Asst. Prof. Melda Ermiş,** İznik'in Yakın
Çevresiyle İlgili Yeni Araştırmalar / *Recent Studies on Iznik's Vicinity*

14.10-14.30 **Yrd. Doç. Dr. /Asst. Prof. Belgin Demirsar Arlı,**
Geçmişten Günümüze Buluntular Eşliğinde İznik Kazıları / *Excavations of Iznik
Accompanied with the Findings from Past to Present*

14.30-14.50 **Dr. Serkan Gündüz, Yrd. Doç. Dr. Oktay Dumankaya**
İznik Limanı

Port of Nicaea

14.50-15.10 **Yrd. Doç. Dr. /Asst. Prof. Aysin Özgül- Okutman**
Belgin Aksoy, Antik Çağ'dan Anıtsal Bir Mirası Geleceğe Aktarmak: Nikaia
Tiyatrosu ve Sorunları /

*Preserving a Monumental Heritage of Antiquity for Future: Theatre of Nicaea and
Its Problems*

15.10-15.30 **Yrd. Doç. Dr. /Asst. Prof. Güven Gümgüm,** Nikaia'da
(İlbeyle-İznik) bulunan Obelisk Anıtının Mimari Analizi / *Architectural Analysis of
Monumental Obelisk Found in Nicaea (Ilbeyli-Iznik)*

15.30-15.50 Kahve Arası / *Coffee Break*

III. OTURUM / SESSION III

Oturum Başkanı / *Moderator*

Yrd. Doç.Dr./Asst. Prof. Ferhan K. Mollaoglu

15.50-16.10 **Prof. Dr. İlhan Erdem,** Ortaçağın Sonlarında İznik ve
Selçuklular /

Iznik and Seljuks at the End of the Medieval Period

16.10-16.30 **Raif Kaplanoğlu,** Seyahatnamelerde İznik / *Iznik in
Travelogues*

16.30-16.50 **Yrd. Doç. Dr. / Asst. Prof. Doğan Yavaş,** Osmanlı
Döneminde İznik Şehrindeki İmar Faaliyetleri / *Public Improvements in Iznik During
the Ottoman Period*

16.50-17.10 **Yrd. Doç. Dr. /Asst. Prof. Ahmet Vefa Çobanoğlu-
Öğr. Gör. Dr. / Dr. Ayşe Çobanoğlu,** Şeyh Kutbüddin Camii, Türbesi ve Haziresi
/ *The Mosque of Şeyh Kutbüddin, Its Shrine and Burial Chamber*

17.10-17.30 **Doç. Dr. Bülent Nuri Kılavuz,** İznik'te Orhangazi Külliyesi
/ *Orhan Ghazi Kulliyeh in Iznik*

17.30-17.50 **Dr. İsmail Naci Zeyrek,** İznik'te Romaniot Yahudiliğinin
İzleri:

Böcek Ayazma / Traces of Roman Jewry in Iznik: Böcek Ayazma

19:00 **AÇILIŞ YEMEĞİ / OPENING DINNER**

03 EKİM / OCTOBER 2015 CUMARTESİ / SATURDAY

TARİH VE KÜLTÜR: GERİYE KALANLAR

HISTORY AND CULTURE: WHAT IS LEFT

I. OTURUM / SESSION I

Oturum Başkanı / Moderator

Yrd. Doç. Dr./Assoc. Prof. Suna Çağaptay

09.15-09.45 Prof. Dr. Clive Foss, *Nicaea and Nicomedia, Looking Back to the Beginning and Continuing to or through the Ottomans* / Nicaea ve Nicomedia, Başlangıca Bakmak ve Osmanlı'ya ya da Osmanlı'yla Devam Etmek

09.45-10.05 Dr. Craig Caldwell, *Nicaea amid Civil Wars in Late Antiquity* /

Geç Antik Çağın İç Savaşları Arasında Nicaea

10.05-10.25 Yrd. Doç. Dr. / Asst. Prof. Kutlu Akalın, *An Instant Depicting the Combination of the Imperial Cult and the Christian Doctrine at Nicaea* / İznik'te İmparatorluk Kültü ve Hristiyanlık Öğretisinin Birleşimine Dair bir Enstantane

10.25-10.45 Prof. Dr. Paul Magdalino, *At the Heart of Byzantium: Nicaea in the Empire, 717-1204* / Bizans'ın Kalbinde: Nicaea ve İmparatorluk, 717-1204

10.45-11.00 Kahve Arası / Coffee Break

11.00-11.20 Dr. Tia Kolbaba, *Pro-and anti-Latin Writings in the Context of the Nicene Empire* / Nicaea İmparatorluğu Bağlamında Latin Yanlısı ve Karşıtı Yazın

11.20-11.40 Matthew Kinloch, *The Nikaian Narrative: Rethinking the Historiography of the Thirteenth Century 'Byzantine World'* / Nicaea Anlatısı: On Üçüncü Yüzyıl 'Bizans Dünyası' Üzerine Yeniden Düşünmek

11.40-12.00 Yrd. Doç. Dr./ Asst. Prof. Nilgün Elam, *Bizans Dönemi'nde Nikaia: Kent Tarihine Sigilografik Katkılar / Nicaea under Byzantium: Sigilographic Contributions to the History of the City*

12.00-13.00 ÖĞLE YEMEĞİ / LUNCH

II. OTURUM / SESSION II

Oturum Başkanı / Moderator

Yrd. Doç. Dr./Assist Prof. Kutlu Akalın

13.00-13.20 Dr. Livia Bevilacqua, *Antiquity Revived in Byzantine Nicaea:*

The City Walls and Their Figural Decoration in the 13th Century / Bizans Nicaea'sında Antikitenin Dirilişi:13.Yüzyıl Kent Surları ve Surların Figüratif Dekorasyonu

13.20-13.40 Dr. Ivana Jevtic, *Role of Nicaea and Constantinople in the Development of Byzantine Art during the 13th Century* / 13. Yüzyılda Bizans Sanatının Gelişiminde Nicaea ve Konstantinopolis'in Rolü

13.40-14.00 Ayşe Dalyancı Berns, *Kentin Zengin Tarihine Işık Tutan Bir Anıt: İznik Şehir Surları / A Monument Shedding Light on the Rich History of the City: The City Walls of İznik*

14.00-14.10 Kahve Arası / Coffee Break

14.10-14.30 Yrd. Doç. Dr./Asst. Prof. Suna Çağaptay, *Impressions of Laskarid Landscapes:*

Environment, Architecture and The Social Good / Lascaris Dönemi Çevre Düzenlemelerinden İzlenimler: Çevre, Mimari ve Toplumsal Fayda

14.30-14.50 Dr. Marisa Tinelli, *İznik Pottery in Europe and Mediterranean Area /*

Avrupa ve Akdeniz Bölgesinde İznik Çömlekçiliği

14.50-15.10 Dr. Federica Broilo, *Interpretation, Adoption and Diffusion of İznik Style Outside the Boundaries of the Ottoman Empire. Italy and Central Europe (17th -18th centuries)* / İznik Stilinin Osmanlı İmparatorluğu Sınırları Dışında Yorumlanması, Benimsenmesi ve Yayılması. İtalya ve Orta Avrupa (17 ve 18. yüzyıllar)

15.10-15.20 Kahve Arası / Coffee Break

III. OTURUM / SESSION III

Oturum Başkanı / Moderator

Doç. Dr./Assoc. Prof. Murat Taş

DÜNYA MİRASI İZNIK: İMKANLAR, SORUNLAR, ÇÖZÜMLER

IZNIK AS WORLD HERITAGE: OPPORTUNITIES, PROBLEMS, SOLUTIONS

15.20-15.40 Dr. Şule Kılıç Yıldız-İpek Özbek, *Nomination of İznik for UNESCO World Heritage List: The Process of Nomination, Opportunities, and Difficulties* / İznik'in UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Adaylığı: Adaylık Süreci, Fırsatlar ve Zorluklar

15.40-16.00 Prof. Dr. Füsün Alioğlu, *İznik'teki Tarihsel Miras ve Sürdürülmesi İçin Temel İlkeler / Historical Heritage in İznik and Basic Principles for Maintaining It*

16.00-16.20 Dr. Mimar İbrahim Yılmaz *İznik'te İnikli Köyü Ölçeğinde Yakın Dönem Yöresel Türk Mimarisi / Recent Local Turkish Architecture at the İnikli Village Scale in Nicaea*

16.20-16.40 Prof. Dr. Halid Tadmori, *Cultural Heritage and Sustainable Tourism: Conservation of World Heritage Cities Byblos and İznik / Kültür Mirası ve Sürdürülebilir Turizm: Dünya Mirası Kentler Byblos ve İznik'in Muhafazası*

16.40-16.50 Kahve Arası / Coffee Break

16.50-17.10 Prof. Dr. Daniele Manacorda, *Rome: A Great Archaeological Heritage in the Heart of a Modern City* / Roma: Modern Bir Kentin Kalbinde Büyük Bir Arkeolojik Miras

17.10-17.30 Prof. Dr. Alessandro Ippoliti, *Conservative Principles and Operational Guidelines in Architectural Restoration* / Mimari Restorasyonda Koruma İlkeleri ve Çalışma Esasları

17.30-17.50 Doç. Dr./Assoc. Prof. Yonca Kösebay Erkan, *Values of Cultural Landscape: İznik (Nicaea) in the Historic Sources* / Kültürel Çevrenin Değerleri: Tarihi Kaynaklarda:

İznik (Nicaea)

19:00 AKŞAM YEMEĞİ / DINNER

04 EKİM / OCTOBER 2015 PAZAR / SUNDAY

I. OTURUM / SESSION I

Oturum Başkanı / Moderator

Yrd. Doç. Dr./Assist Prof. Nurhayat Dalkıran

İZNIK'TE DOĞAL MİRAS

NATURAL HERITAGE IN İZNIK

09.05- 09.25 Prof. Dr. Hayri Duman, *İznik Gölü Sulak Alan Alt Havzasının Flora ve Vegetasyonu: Nadir-Endemik Bitki Türleri ve Habitatları / Flora and Vegetation of Lake İznik Wetland Subbasin: Rare-Endemic Plant Species and Their Habitat*

09.25-09.45 Prof. Dr. Zafer Ayaş, *Karasal Fauna Bileşenleri ve Faunayı Etkileyen Çevresel Etkiler / Components of Terrestrial Fauna and Environmental Factors Influencing the Fauna*

09.45-10.05 S. Cevher Özeren, *İznik Gölü Havzası Balık Faunası / The Fish Fauna of İznik Lake*

II. OTURUM / SESSION II

SİVİL TOPLUM VE DENEYİMLER

CIVIL SOCIETY AND EXPERIENCES

Oturum Başkanı / Moderator

Yrd. Doç. Dr. /Assist Prof. Şahin Kılıç

10.20-10.35 Havva Candar *Kent Konseyi Başkanı / Head of the City Council*

10.35-11.00ERCÜMENT YILMAZ (BBB. Bursa Metropolitan Municipality) *İznik Gölü Çevresinde Alternatif Turizm Rotaları / Alternative Tourism Routes Around Lake İznik*

11.00-11.15 Mehmet Hasan Bozkurt *İznik Arkeoloji Müzesi Müdürü V. / İznik Archaeological Museum*

11.15-11.30 Prof. Dr. Işıl Akbaygil *İznik Vakfı / İznik Foundation*

11.30-12.30 Moderator: Kutlu Akalın *Sempozyum Sonuç Değerlendirmeleri / Symposium Concluding Remarks:*

12.30-13.15 ÖĞLE YEMEĞİ VE İZNIK GEZİSİ / LUNCH AND İZNIK TOUR

19:00: KAPANIŞ YEMEĞİ / CLOSING DINNER

Bursa Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi / UNESCO Dünya Mirası
Olma Yolunda İznik / Nicaea Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı

Editörler / Şahin Kılıç, Kutlu Akalın

İngilizce - Türkçe - İngilizce Çeviri / Nezh Bamyacı

Katkıda Bulunanlar / Birben Durmaçalış, Eser Çalikuşu

Görsel Tasarım / Yakup Şahiner

Kapak İllüstrasyonu / Cüneyt Şenyavaş

ISBN / 978-605-9968-97-3

Basım Yılı ve Yeri / Eylül 2020 - STÜDYO STAR AJANS

Yapım / © 2020 Bursa Kültür A.Ş. Bu kitabın tüm yayın hakları
Bursa Kültür A.Ş.'ye aittir. Yazılı izin olmadan kısmen ya da
tamamen yeniden basılamaz.

Dağıtım / Bursa Kültür A.Ş. Merinos Atatürk Kongre Kültür Merkezi B
Kapısı Osmangazi - Bursa / Türkiye
Tel: +90 224 253 26 46 Faks: +90 224 253 14 85
info@bursakultur.com / www.bursakultur.com

Bursa Metropolitan Municipality Library / İznik / Nicaea
on its Way to Become UNESCO World Heritage International
Symposium Proceedings

Editors / Şahin Kılıç, Kutlu Akalın

English - Turkish - English Translation / Nezh Bamyacı

Contributors / Birben Durmaçalış, Eser Çalikuşu

Graphic Design / Yakup Şahiner

Cover Illustration / Cüneyt Şenyavaş

ISBN / 978-605-9968-97-3

Print Year and Place / September 2020 - STÜDYO STAR AJANS

Production / © 2020 Bursa Kültür A.Ş. All publishing rights
of this book belong to Bursa Kültür A.Ş. It can not be reprinted
partially or completely without written permission.

Distribution / Bursa Kültür A.Ş. Merinos Atatürk Kongre Kültür
Merkezi B Kapısı Osmangazi - Bursa / Türkiye
Phone: +90 224 253 26 46 Fax: +90 224 253 14 85
info@bursakultur.com / www.bursakultur.com

İçindekiler / Contents

SUNUM	ix
<i>Presentation</i>	x
ÖNSÖZ	xi
<i>Foreword</i>	xiv
UNESCO Dünya Miras Listesi Adaylık Süreci, Fırsatlar ve Zorluklar	1
<i>UNESCO World Heritage Nomination Process: Opportunities and Challenges</i>	11
Şule Kılıç Yıldız	
İzник Yüzey Araştırmaları: Kültür Varlıkları Açısından İzник'in	
UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesine Girme Potansiyeli	21
<i>Surface Surveys in Iznik: Potential of Iznik for Entering</i>	
<i>UNESCO World Heritage List in Terms of Its Cultural Assets</i>	27
Mustafa Şahin	
İzник'in Sütunları: Bir Kentin Çok Katmanlı Tarihine Bakış	41
<i>Columns of Iznik: A Glance at the Multilayered History of a City</i>	46
Christof Berns	
Kentin Zengin Tarihine Işık Tutan bir Anıt: İzник Şehir Surları	57
<i>A Monument Shedding Light on the Rich History of the City: The City Walls of Iznik</i>	63
Ayşe Dalyancı-Berns	
Nicaea Hinterlandı Yerleşim Örüntülerini Tespite Yönelik Pilot Projenin Sonuçları	75
<i>Results of Pilot Project Identifying Settlement Patterns in the Hinterland of Nicaea</i>	90
Barbora Weissova - Ahmet Ali Altın	
Mezar Anıtları Işığında Hellenistik Dönem'de İzник	105
<i>The Hellenistic Nicaea in the Light of Tomb Monuments</i>	112
Ahmet Ali Altın	
İzник (Türkiye) Bölgesinde Arkeosismolojik Araştırmalar	135
<i>Archeoseismological Investigations in the region of Iznik (Turkey)</i>	140
Yacine Benjelloun	
Roma ve Bizans Dönemi İzник Arkeolojisi ve Geleceği	151
<i>Nicaea: Archaeology of Roman and Byzantine Periods, and its Future</i>	161
Urs Peschlow	
İzник'in Yakın Çevresiyle İlgili Yeni Araştırmalar	185
<i>Recent Studies on the Vicinity of Iznik</i>	190
Ü. Melda Ermiş	

İznik-Nicaea Limanı	203
<i>Port of Iznik-Nicaea</i>	211
Serkan Gündüz - Oktay Dumankaya	
İznik Roma Tiyatrosu Koruma Sorunları.....	233
<i>Conservation Problems of Iznik's Roman Theatre</i>	239
Ayşın Özgül	
İznik (Elbeyli) Obelisk Anıtının Mimari Analizi.....	247
<i>Architectural Analysis of Monumental Obelisk Found in Nicaea (Elbeyli-Iznik)</i>	254
Güven Gümgüm	
Seyahatnamelerde İznik.....	279
<i>Iznik in Travelogues</i>	296
Raif Kaplanoğlu	
İznik'te Bazı Osmanlı Yapıları Hakkında Arşiv Belgeleri.....	315
<i>Archival Documents About Some Ottoman Structures in Iznik</i>	319
Doğan Yavaş	
İznik'te Helenistik ve Romanyot Yahudilerin İzleri	331
<i>Traces of Hellenistic and Romaniot Jews in Iznik</i>	347
İsmail Naci Zeyrek	
Nikaia ve Nikomedia: İki Rakip Kentin Örtüşen Yaşamları	367
Clive Foss	
Geç Antikçağ İç Savaşları Ortasında Nikaia/İznik	381
<i>Nicaea amid Civil Wars in Late Antiquity</i>	387
Craig H. Caldwell III	
İznik'te Constantinus ve Piskoposlar	393
<i>Constantine and the Bishops at Nicaea</i>	400
Kutlu Akalın	
Bizans'ın Kalbinde: Nicaea/İznik ve İmparatorluk, 717-1204	407
<i>At the Heart of Byzantium: Nicaea in the Empire, 717-1204</i>	415
Paul Magdalino	
Kilise Birliği İçin Müzakereler, İznik/Nicaea 1234: Grekler, Latinler ve Kültürler Arası Anlayışın Sınırları	423
<i>Negotiations for Church Union, Iznik/Nikaia 1234: Greeks, Latins, and the Limits of Cross-Cultural Understanding</i>	437
Tia M. Kolbaba	

Nicaea Anlatısı: On Üçüncü Yüzyıl 'Bizans Dünyası'nın Tarih Yazımı Üzerine Yeniden Düşünmek	451
<i>The 'Nikaian Narrative': Rethinking the Historiography of the Thirteenth-Century 'Byzantine World'*</i>	471
Matthew Kinloch	
Bizans Dönemi'nde Nikaia (İzник): Kent ve Bölge Tarihine Sigillografik Katkılar.....	491
<i>Nicaea (Iznik) In Byzantine Period: Sigillographic Contributions to History of the City and the Region</i>	520
Nilgün Elam	
Bizans Nikaia'sında Antikitenin Dirilişi: 13. Yüzyıl Kent Surları ve Surların Figüratif Dekorasyonu	551
<i>Antiquity Revived in Byzantine Nicaea: The City Walls and Their Figural Decoration in the Thirteenth Century</i>	560
Livia Bevilacqua	
Bizans Sanatının On Üçüncü Yüzyıl Gelişiminde Nicaea'nın Rolünü Yeniden Düşünmek.....	577
<i>Re-thinking the Role of Nicaea in the Development of Byzantine Art during the Thirteenth Century</i>	589
Ivana Jevtić	
Gizli tuğla tekniği, İzник ve Yakın Çevresindeki Uygulamalar	601
<i>Recessed Brick Technique and Its Use in İznik and Environs</i>	609
Haluk Çetinkaya	
Ertelenmiş Bir Diyalog: Laskaris Nicaea'sına Genel Bir Bakış	623
<i>A Suspended Dialogue: An Overview of the Laskarid Nicaea</i>	635
Suna Çağaptay	
Avrupa ve Akdeniz Bölgelerinde İzник Çömlekçiliği	651
<i>Iznik pottery in Europe and Mediterranean Area</i>	665
Marisa Tinelli	
Karma ve Uyarlama: On Yedinci ve On Sekizinci Yüzyıllarda İzник ve Kuzey İtalya Arasında Sanatsal İlişkiler	689
<i>Mixing and Matching: Artistic Relations between Iznik and Northern Italy in the Seventeenth and Eighteenth centuries</i>	695
Federica A. Broilo	
İzник'te Tarihsel Miras ve Sürdürülebilmesi İçin Temel İlkeler	701
<i>Historical Heritage in İznik and Basic Principles to Sustain It</i>	717
Füsun Alioğlu	

İznik'te İnikli Köyü Ölçeğinde Yakın Dönem Yöresel Türk Konut Mimarisi	747
<i>Recent Local Turkish Architecture at the İnikli Village Scale in Nicaea</i>	758
İbrahim Yılmaz	
Roma: Modern Bir Kentin Kalbinde Büyük Bir Arkeolojik Miras	787
<i>Rome: A Great Archaeological Heritage in the Heart of a Modern City</i>	790
Daniele Manacorda	
Mimari Restorasyonda Koruma İlkeleri ve Çalışma Esasları	793
<i>Conservative principles and operational guidelines in architectural restoration</i>	799
Alessandro Ippoliti	
Kültür Mirası ve Sürdürülebilir Turizm: Dünya Mirası Biblos ve İznik Kentlerinin Korunması Restorasyonda Koruma İlkeleri ve Çalışma Esasları.....	809
<i>Cultural Heritage and Sustainable Tourism: Conservation of World Heritage Cities Byblos and Iznik</i>	815
Halid Tadmori	
İznik Gölü Sulak Alan Alt Havzasında Karasal Omurgalı Fauna Bileşenleri ve Faunayı Etkileyen Çevresel Etkiler	827
<i>Components of Terrestrial Vertebrate Fauna in Iznik Lake Wetland Sub Basin and Environmental Factors Affecting the Fauna</i>	839
Zafer AYAŞ - Abdullah HASBENLİ - Şafak BULUT - Cansu ÖZCAN, Seda AVCI, Lider SINAV	
İznik Gölü Havzası Tatlısu Balık Faunası	857
<i>Freshwater Fish Fauna of İznik Lake Basin</i>	861
S. Cevher ÖZEREN	

İznik'te İnikli Köyü Ölçeğinde Yakın Dönem Yöresel Türk Konut Mimarisi	747
<i>Recent Local Turkish Architecture at the İnikli Village Scale in Nicaea</i>	758
İbrahim Yılmaz	
Roma: Modern Bir Kentin Kalbinde Büyük Bir Arkeolojik Miras	787
<i>Rome: A Great Archaeological Heritage in the Heart of a Modern City</i>	790
Daniele Manacorda	
Mimari Restorasyonda Koruma İlkeleri ve Çalışma Esasları	793
<i>Conservative principles and operational guidelines in architectural restoration</i>	799
Alessandro Ippoliti	
Kültür Mirası ve Sürdürülebilir Turizm: Dünya Mirası Biblos ve İznik Kentlerinin Korunması Restorasyonda Koruma İlkeleri ve Çalışma Esasları.....	809
<i>Cultural Heritage and Sustainable Tourism: Conservation of World Heritage Cities Byblos and İznik</i>	815
Halid Tadmori	
İznik Gölü Sulak Alan Alt Havzasında Karasal Omurgalı Fauna Bileşenleri ve Faunayı Etkileyen Çevresel Etkiler	827
<i>Components of Terrestrial Vertebrate Fauna in İznik Lake Wetland Sub Basin and Environmental Factors Affecting the Fauna</i>	839
Zafer AYAŞ - Abdullah HASBENLİ - Şafak BULUT - Cansu ÖZCAN, Seda AVCI, Lider SINAV	
İznik Gölü Havzası Tatlısu Balık Faunası	857
<i>Freshwater Fish Fauna of İznik Lake Basin</i>	861
S. Cevher ÖZEREN	

SUNUM

Antik çağlardan itibaren "Nicaea" olarak tanınan İznik'in yerleşim tarihi milattan önce 2500 yıllarına kadar uzanmaktadır. Kısa süreli olarak Bitinya krallığına başkentlik yapan şehir, Roma imparatorluğunun en önemli kentleri arasında yer almıştır. Birçok mimari eser bu dönemlerde yapılarak kent imar edilmiştir.

Tüm kiliseler tarafından tanınan en önemli ekümenik konsillerden ikisine ev sahipliği yapan İznik, 1075 yılında Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından alınmış ve 1080 yılında başkent ilan edilmesiyle birlikte Anadolu'daki ilk Türk başkenti olmuştur. Yaklaşık 20 yıl sonra haçlı ordusunun kuşatmasına maruz kalan şehrin yağmalanmaması için Selçuklular tarafından teslim edilmiştir.

Osman Gazi kentin fethi için farklı zamanlarda teşebbüslerde bulunsa da fetih 1331 yılında Orhan Bey'e nasip olmuştur. Bu dönemden sonra kentin imarı yönünde çalışmalar yapılarak kent birçok mimari eserle yeniden şenlendirilmiştir.

İznik aynı zamanda; İstanbul'dan Anadolu'ya uzanan kervan yolunun üzerinde önemli bir durak ve konaklama merkezi olmuştur. Kentin Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait anıtsal yapıları günümüze kadar gelebilmiştir. Geç Roma döneminde inşa edilen, daha sonra Bizans ve Osmanlı dönemlerinde genişletilen ve güçlendirilen surları, şehrin en ayırt edici özelliklerindedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde 14.-16. Yüzyıllar arasında İznik, Türk-İslam sanatının en güzel ve en dayanıklı tiplerinden biri olan seramik çini üretim merkezi olarak, dünya çapında bir ün kazanmıştır.

İznik, sadece tarihi ve kültürel mirası ile değil aynı zamanda şehir kimliği ile bütünleşmiş doğal güzellikleriyle birlikte insanlığa kültürel bir peyzaj alanı da sunar.

İznik Gölü ile birlikte şehir surları dışında yaşamaya devam eden tarım ve kırsal hayatı, endemik bitkileri, bölgeye özgü geleneksel zeytin-zeytinyağı ve üzüm yetiştiriciliği şehrin "tarihi kentsel peyzaj" özelliklerini ön plana çıkarmaktadır.

İznik'in sadece Türkiye'ye değil bütün insanlığa kalan evrensel bir miras olduğu düşünülerek, 2014 yılında başlatılan çalışmalar sonucu bu eşsiz değerdeki kent UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınmıştır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi; İznik'in evrensel bir değer olarak UNESCO listesinde yer alması için tarihi mirasın korunması, tanıtımının sağlanması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla pek çok projeye imza atmıştır.

2-4 Ekim 2015 tarihlerinde, İznik'in kalıcı olarak bir dünya mirası kimliğine kavuşması için yapılan ve yapılacak olan çalışmaların ele alındığı, uluslararası ve geniş katılımlı bir sempozyum düzenlenerek sürece önemli bir katkı sunulmuştur.

İznik'te gerçekleştirilen "UNESCO Dünya Mirası Olma Yolunda İznik Uluslararası Sempozyumu"na tarih, arkeoloji, kültür, sanat tarihi, mimarlık, dünya miras alanları, restorasyon, doğal alanlar gibi disiplinlerin ileri gelen uzmanları katılmıştır.

Sempozyumda, Hellenistik dönemden Bizans dönemine, Osmanlı çiniciliğinden İznik Surları'na, arkeolojik çalışmalardan restorasyon uygulamalarına kadar pek çok tarihi ve güncel konu gündeme getirilip tartışılmıştır.

Son derece değerli akademisyen hocalarımız, yurtdışından gelen uzmanlarımız ve yerel uzmanlarımızın İznik'le ilgili kendi uzmanlık alanlarını içeren sunumlar yaptığı bu sempozyumun bildirileri İznik'in geleceğine ışık tutacak mahiyettedir.

Bu vesileyle sempozyuma katılan akademisyenlerimize, tüm katılımcılara ve emeği geçenlere teşekkür ediyor, ortaya çıkan bu eserin İznik üzerine çalışma yapacak olanlara ilham olmasını diliyorum.

Alınur AKTAŞ

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı

İznik-Nicaea Limanı¹

Serkan Gündüz² - Oktay Dumankaya³

Kentin Konumu ve Tarihi

İznik (Nicaea), Türkiye'nin kuzeybatısında antik ismi Askania Limne olan İznik Gölü'nün doğu kıyısında kurulmuş bir yerleşimdir (Resim 1). Kentin ilk isminin ise, Helikore olduğu bilinmektedir⁴. Antik yazarlardan Strabon, İznik'in dört tarafının surlar ile çevrili olduğundan ve Gymnasium'un ortasına konan bir taştan dört kapının da görülebildiğinden bahsetmektedir⁵. Ayrıca Strabon kentin ilk kez Philippos'un oğlu Antigonos tarafından kurulduğunu ve Antogonia adını aldığından bahsetmektedir. Daha sonraları ise, Lysimakhos'un karısına ithafen kentin adının Nikaia olarak değiştirildiğini belirtmektedir⁶. Kent, MÖ. 301 yılından sonra Lysimakhos hâkimiyetine girmiştir. Zipoites (MÖ 327-279) Lysimakhos ile Seleukos arasındaki savaşı fırsat bilerek Bithynia Krallığı'nı kurmuştur. Böylece diğer kentler gibi İznik'te Bithynia Krallığı hâkimiyetine girmiştir⁷. MÖ 74 yılından sonra ise tüm Anadolu toprakları gibi söz konusu kentte de Roma egemenliği görülmektedir⁸.

İznik (Nicaea), özellikle Roma Dönemi'nde önemli kentlere ulaşımı sağlayan karayollarının kesişim noktasında bulunmasından dolayı oldukça gelişmiştir⁹. Özellikle İstanbul'un Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti olmasından sonra öneminin daha da arttığı anlaşılmaktadır. Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu Dönemlerinde İstanbul'dan başlayan birçok yolun İznik'e ulaştığı ve buradan Anadolu içlerine doğru yayıldığı Antik Çağ kaynaklarında belirtilmektedir¹⁰ (Resim 2). Tarihi kaynak ve olaylardan anlaşılacağı üzere, İznik'in askerî ve iktisadî konumu, merkez şehirlere yakın olması ve eski çağlardan beri doğuya uzanan ana ticaret yollarının üzerinde bulunması nedeniyle; Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde de önemini korumaya devam etmiştir. Antik Nicaea kentinde günümüze kadar birçok arkeolojik araştırma ve kazı yapılmış olmasına rağmen, yapılan araştırmalardan sadece kentin limanının lokalizasyonu ve liman hakkında genel bilgiler elde edilebilmektedir¹¹.

Yapılan araştırmalarda Göl Kapı'nın yaklaşık 370 m kuzeyinde ve 300 m güneyinde karşılıklı birbirine paralel, göle doğru dik uzanan yapıların kentin limanı olduğu belirtilmektedir¹². Ancak 1970'li yıllarda kente gelen batılı bir gazeteci tarafından limanın güneyini çevreleyen kalıntıların senato sarayının olduğu yer olarak belirtilmiştir. Bu yanlış tanımlama yerel yönetim ve halk ve tarafından senato sarayı olarak adlandırılmış ve uzun yıllar kabul görmüştür¹³.

¹ Bu çalışma TÜBİTAK 2214/B-Yurt Dışı Müşterek Doktora Burs Programı kapsamında yapılmıştır.

² Dr.Öğr. Üyesi. - Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye.

³ Dr.Öğr. Üyesi - Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Türkiye.

⁴ Smith, 1854: 422; Schmitz, 1859: 315; Merkelbach, 1985: 1 vd.; 1997, 144; Şahin, 2004: 5.

⁵ Strabon, XII.4.7.

⁶ Strabon, XII.4.7.

⁷ Doğanç, 2003: 74.

⁸ Magie, 1950: 320; Ulugün vd., 2007: 14 vd.

⁹ Avcı, 2005: 90.

¹⁰ Ramsay, 1960: 216; Foss, 2004: 251-254.

¹¹ Foss, 2004: 252-253; Ermiş, 2009: 282, 381, Şahin, 2011: 150.

¹² Foss, 2004: 253 vd.; Ermiş, 2009: 282, Şahin, 2011: 148-151.

¹³ Altun, 2005: 342.

Güney Liman Duvarı

Limanın güneyini çevreleyen ve göle doğru dik uzanan duvar yaklaşık 175 m uzunluğa ve yer yer 3 m kalınlığa sahiptir. Söz konusu duvar, günümüz karayolunun her iki tarafında da son bulmaktadır (Resim 3). Ancak Iznik Arkeoloji Müzesi tarafından 2013 yılında yapılan kurtarma kazıları neticesinde bu duvarların kent surlarına doğru devam ettiği anlaşılmıştır¹⁴ (Resim 4). Yapılan kurtarma kazısında duvarın yer yer 4.70 m genişliğe kadar ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu bulgular duvarın göl kıyısında daha fazla genişliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Genel olarak duvarın dış kısımları farklı boyutlarda, düzgün kesilmiş blok taşlardan oluşmaktadır. Duvarın iç kısmında ise moloz taş ve tuğla parçalarından oluşan horasan harcı kullanılmıştır. Duvarın her iki cephesinde Roma dönemine ait sütun başlıkları ve mimari blokların olduğu dikkati çekmektedir. Roma döneminde devşirme bloklar ve hareketlilik kazandırılması amacıyla düzenli sıralar şeklinde kullanılmış olan tuğlaların varlığı, yapının Roma dönemine ait olduğunu işaret etmektedir¹⁵.

Güney liman duvarı ile kenti çevreleyen surların kesişim noktasında bir kule yer almaktadır. Bu kule ile güney liman duvarının birleşmediği, arada 4 metrelik bir açıklık olduğu dikkati çekmektedir (Resim 5-6). Açıklığın son bulunduğu noktada duvarın alt kısmı blok taşlarla sonlandırılırken üst kısmı kuleye doğru iç bükey formda bir eğimle ilerlemektedir (Resim 7). Gerek duvar hattının etrafında gözlemlenen yıkıntı taşlar gerekse iç bükey forma sahip duvar, bu bölümde limana girişi çıkışı sağlayan küçük bir kapı olduğunu ve göl ile surlar arasında bir yaşam alanının olması gerektiğini açıkça göstermektedir. Duvarın göl ile birleştiği noktada ise, dikdörtgen formlu platform yer almaktadır (Resim 8). Platformun kuzey cephesi 1 m çapında bir çıkıntı oluşturmaktadır. Hemen hizasında ise, duvarın temel seviyesine gelecek şekilde yaklaşık 25 m uzunluğunda başka bir platform (?) yer almaktadır (Resim 9).

Güney liman duvarının göl ile birleşen uç kısmında ise yarım daire formunda kule yapısına ait, yaklaşık 4.17 x 4.20 m çapında temel kalıntıları görülmektedir. Kule temelini çevresinde yapmış olduğumuz sualtı araştırmalarında, yapının suyun yıpratıcı etkisine karşı dirençli olabilmesi için kesme blok taşların kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapının iç kısmında ise, tuğla ve moloz taşlardan meydana gelmiş horasan harcı yer almaktadır (Resim 10-11-12).

Bu bölümde yer alan kulenin formunu gösteren en önemli ipucu Vatikan Müzesi'nin Sistine Salonu'nu süsleyen bir fresko'dur. Söz konusu fresko 16. Yüzyılın sonlarında ressam Cesare Nebbia tarafından çizilmiştir¹⁶. Fresko'da 1. Konsil toplandığı yerden surlar, limanı koruyan duvarlar ve kule temeli görülebilmektedir (Resim 13). Fresko'da yer alan limanı koruyan duvarın konumu ve açısı dikkate alındığında 20 Mayıs 325 yılında I. Iznik Konsili'nin¹⁷ toplandığı yapının konumu tahmin edilebilmektedir. Fresko'da yer alan betimlemeye göre toplantının yapıldığı senato sarayı göl kenarında, surların dışında ve limanın güneyinde yer almalıdır. 2014 yılında Prof. Dr. Mustafa Şahin tarafından bilim dünyasına tanıtılan bazilikanın¹⁸ konumu freskoda betimlenen yapının konumu ile birebir örtüşmektedir (Resim 14). Bu durum güney liman duvarının bulunduğu alanda yer alan kalıntıların senato sarayına ait olmadığı liman ile alakalı yapılar olduğunu gösteren kanıtlar arasındadır.

14 Araştırmada ve her türlü imkanı ve desteği sağlayan Prof. Dr. Mustafa Şahin başta olmak üzere, sualtı araştırmalarında yadsınamayacak katkıları olan arkeologlar, Mustafa Uğur Ekmekçi'ye, Faruk Yolsal'a, Semih Togan'a, Çağrı Aydın'a ve mimar Fadime Yıldız'a, müze müdürlüğü arşivlerinde yer alan fotoğraflara ve raporlara ulaşmamız konusunda yardımlarını esirgemeyen, Iznik Arkeoloji Müze Müdürü Mehmet Hasan Bozkurt ve Arkeolog Umut Kapuci'ye teşekkürü borç biliriz.

15 Foss—Winfield, 1986: 82; Şahin, 2011: 140.

16 Veth-Wilhelmus, 2002: 295-306.

17 Detaylı bilgi için bkz. Yalduz, 2003: 266; Kaçar, 2005: 69.

18 Şahin vd., 2014: 8-10.

Kuzey Liman Duvarı

Kuzey liman duvarı, Göl Kapı'nın yaklaşık 370 m kuzeyinde yer almaktadır. Ancak güney liman duvarının aksine iyi korunamamış, sadece belirli bölümlerde temel seviyesinde gözlenebilmektedir (Resim 15). 2013 yılında Iznik Arkeoloji Müzesi tarafından günümüz karayolunda yapılan kurtarma kazılarında duvarın devamı olduğu düşünülen kalıntılar tespit edilmiştir. 2.90 m genişliğe sahip duvarda farklı boyutlarda, düzgün kesilmiş blok taşlar kullanılmıştır. Duvarın iç kısmında ise moloz taş ve tuğlalardan meydana getirilmiş horasan harcı yer almaktadır. (Resim 16). Duvarın göl ile birleştiği noktada günümüzde seyir terası olarak kullanılan bir bölüm yer almaktadır. Bu alanın hemen hemen tamamı beton ile kaplıdır ve ayrıntılı bir tanımlama yapılamamaktadır. Ancak beton ile kapatılan yapı temelini şekli güney liman duvarındaki yarım daire formu kule temelini büyük benzerlik göstermektedir. Yarım daire formuna sahip kulenin oturduğu temel kalıntılarının korunan çapı yaklaşık 5x5 metredir. Kırık modern beton parçaları arasında yapının dış kısımlarının kesme blok taşlardan yapıldığı izlenebilmektedir. Yapının iç kısmı ise moloz taşı blokaj ve kare formu tuğlalardan oluşmaktadır (Resim 17).

Liman Hakkında Genel Görüşler

Araştırmacılar arasında Iznik/Nicaea Limanı ve liman yapıları hakkında birçok farklı görüş yer almaktadır. Foss¹⁹ ve Ermiş²⁰ kenti koruyan surların kıyıda çok içeride yapılmış olduğunu belirtmektedirler. Dolayısıyla liman bölgesinden gelecek olan saldırılara karşı sur duvarlarını dik kesen iki duvar daha yapılmış olduğunu düşünmektedirler. Şahin, bu duvarların mendirek, uç kısmında yer alan yarım daire şeklindeki yapı temelini ise deniz feneri olması gerektiği kanaatindedir²¹. Yalman²², Foss'a benzer şekilde duvarların kuzey ve güney olmak üzere limanı koruyan, kalkan-mahmuz duvarlar olduğunu ancak suyla temas kuran kısımların iskele olması gerektiği kanaatindedir. Altun²³ güney liman duvarının gümrük işlemlerinin yapıldığı rihtim ve kule yapısına ait yapı kalıntısı olduğunu kanaatindedir. Görülebileceği üzere araştırmacılar bu yapıların kentin limanı ile alakalı yapılar olduğu konusunda ortak kanaatte olmalarına rağmen genel olarak bu iki duvar hakkında farklı görüşlere sahiptirler. Bu hususta açıklanması gereken önemli sorular ortaya çıkmaktadır: Öncelikle Göl Kapı'nın kuzeyi ve güneyinde yer alan bu iki kalıntının tam olarak hangi amaçla yapılmıştır? Diğer yandan Göl Kapı'da yer alması gereken liman yapılarının nelerdir ya da neler olması gerekir? Kentin tarihi ve coğrafyası bu soruların açıklanması hususunda önemli ipuçları vermektedir. Bilindiği üzere Hellenistik Çağ'ın Grek tarzında inşa edilmiş şehirlerinde görülen Hippodamos Plan²⁴ Nicaea şehrinin inşasında da kullanılmıştır. Şehrin etrafı surlarla çevrilmiş, dört yanına kapılar inşa edilmiştir²⁵.

Liman Duvarlarının İnşa Tarihi

Antik Çağ'da maliyeti yüksek en büyük yapıların şehir surları olduğu bilinmektedir²⁶. Dört tarafı surlarla çevrili Nicaea kenti Roma İmparatorluğu'nun uzun soluklu barış sürecine girdiği (Roma Barışı) Pax Romana (MÖ. 27-MS. 180) Dönemi'nde savunmaya verilen önem azalmış, surların bakım ve onarımları ile ilgilenilmemiştir²⁷. MS 257/8 yılında bölgeyi işgal eden Gotlar, Nicaea ve Nicomedia'ya da saldırmışlar ve Pax Romana Dönemi'nde önem verilmeyen surları kolayca aşarak her iki kenti yakıp

19 Foss, 2004: 252-253.

20 Ermiş, 2009: 282.

21 Şahin, 2011: 148-151.

22 Yalman (Tarihsiz): 26 vd.; Yalman'ın planında bu duvarlar 48, 49, 50, 51 numaralar altında belirtilmiştir.

23 Altun, 2005: 342.

24 Heimberg—Rieche, 1998, 38.

25 Şahin, 2004: 3 vd.; Avcı, 2005: 90-91; Şahin, 2011:143; Mert, 2011: 174 vd.; Yalman (Tarihsiz): 29.

26 Owen, 1992: 149.

27 Owen, 1992: 121; Wurster, 1996: 165; Şahin, 2004: 11.

yıkılmışlardır²⁸. Got saldırılarından sonra Milet, Bergama kentlerinde olduğu gibi; Nicaea'da savunmaya ve sur duvarlarına verilen önem artmıştır²⁹. Foss, kentin 13 m yüksekliğinde 80 kuleden oluşan "Küçük Asya'nın en büyük ve en gelişmiş surlarına" bu dönemde sahip olduğunu belirtmektedir³⁰.

MS. 727 yılında ise kente saldıran Arapların surlara büyük zararlar verdiği bilinmektedir. Bu sebeple III. Leo Dönemi'nde (MS 717-741) Göl Kapı ve ona bağlı surlar onarım görmüştür. Araştırmacılar arasında farklı görüşlere sebep olan limanın güney ve kuzeyindeki duvarlar da Foss'a göre bu dönemde inşa edilmiştir³¹. İstanbul Kapı ve Göl Kapı arasında 69 numaralı kule üzerinde bulunan yazıtta III. Leo Dönemi'nde³² yapılan onarımlar hakkında bilgiler olmasına rağmen; limanı koruyan duvarların yapımı hakkında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ancak duvarların yapı karakteristikleri III. Leo Dönemi surlarına büyük benzerlik göstermektedir. Nitekim hava fotoğrafından da anlaşılabilir üzere güney liman duvarı Laskarisler Dönemi surlarını³³ teğet geçerek doğrudan MS 3. Yüzyıl surlarına bağlanmaktadır. Bu bulgular liman duvarlarının III. Leo zamanında inşa edildiklerini işaret etmektedir (Resim 18).

Limana Duvarı mı?, Mendirek mi?, İskele mi?

Yalman, Göl Kapı'nın kuzeyinde ve güneyinde yer alan kalıntıların limanı koruyan "kalkan duvarlar" olduğunu bir bölümünün ise iskele olarak kullanıldığını düşünmektedir³⁴. Ancak Yalman'ın çizimlerinden iskele olarak düşüldüğü bölümün neresi olduğu tam olarak anlaşılabilir değildir. Eğer çizmiş olduğu harita da gösterilen ve güney liman duvarının kuzey cephesinde yer alan 25 m uzunluğundaki platformdan bahsediliyor ise burası da iskele için oldukça küçük bir bölüm olacaktır³⁵. (Bkz. Resim 9-10). Nitekim bu bölüme dikkatle bakıldığında yük alıp boşaltmaya uygun genişliğin olmadığı ve anakara ile bağlantıyı sağlayacak merdiven vb. kalıntıların yer almadığı görülecektir.

Şahin ise güney liman duvarının kıyıya yakın bölümlerinin hâlihazırda durumu nedeni ile mendirek olduğu kanaatindedir. Göl kenarında yer alan yarım daire formlu yapı temelini ise fener olması gerektiğini düşünmektedir³⁶.

Mendirekler, kısaca limanı ve limanda demirleyen gemileri dalgalara ve fırtınalara karşı koruyan, yük alıp boşaltabilecek genişliğe sahip yapılar olarak tanımlanmaktadır³⁷. Mendirekler, limanı ve gemileri dalgardan koruyabilmek için dalgaların geliş yönlerine doğru konumlandırılmakta ve limanın girişini kontrollü giriş çıkış yapılabilmesi için daraltılmaktadır³⁸. Bu durumda, duvarların göle dik olarak uzanması yerine, iç bükey formda limanı koruyacak şekilde uzanması gerekir. Ancak bu genel formu Göl Kapı'nın kuzey ve güneyinde yer alan her iki yapıda da göremiyoruz.

Ayrıca duvarların kıyı hattında yer alan bölümlerine dikkatle bakıldığında, tahribata uğrayan bölümlerin oldukça fazla olduğu ve hâlihazırda görünümünden çok daha yüksek olması gerektiği ortaya çıkacaktır. Nitekim bu yapılar mendirek ise neden gemilerin ticari faaliyetleri yürütmeleri için

28 Zosimos, I, 35; Şahin, 2004: 11.

29 Foss, 1976: 3; 2004: 250; Şahin, 1979: 7-12; 2004: 11.

30 Foss, 2004: 250.

31 Lilie, 1976:147, Foss, 2004: 252-253.

32 Schneider—Karnapp, 1938: 4; Şahin, 1979: 234; 2004: 17-18; Foss, 2004: 250-251; Ermiş, 2009: 275.

33 Foss—Winfield, 1986: 82; Foss—Tulchin, 1996: 145; Ermiş, 2009: 384.

34 Yalman (Tarihsiz): 26-27.

35 Şahin'de bu bölüm hakkında bizimle aynı kanaattedir. Bu bölümün iskele olarak kabul edilmesi halinde "balıkçı barınacağı olamayacak kadar küçük olacağını" düşünmektedir. Şahin, 2011: 149.

36 Şahin, 2011, 149-151.

37 Dumankaya, 2013: 70.

38 Detaylı bilgi için bkz. Blackman, 1982: 196-199; Murray, 1986: 101-118; Dumankaya, 2015: 12-45.

Göl Kapı'nın hemen aksı değil de, 370 m kuzeyi ya da 170 m güneyi tercih edilmiş olsun? Bu yapıların mendirek olarak kabul edilmesi durumunda bu sorular cevaplanamayacak sorular olarak kalacaktır.

Dolayısıyla bu iki duvarın dik açı ile göle doğru uzanması, Göl Kapı ile aralarındaki mesafelerin fazla oluşu, göllerde limanları ve gemileri tehlikeye atabilecek büyüklükte dalgaların olmayışı, bu iki yapının mendirek, rıhtım³⁹ ve iskeleden ziyade surların devamı olduğunu göstermektedir. Savımızı destekleyen başka unsurlar ise tarihi kaynak ve olaylardır. I. Haçlı Seferi'nde Haçlı orduları MS. 1097 yılında Nicaea kentini kuşatmışlardır. Kuşatma sırasında Godefroi kuzey surunu, Bohemund ve yeğeni Tankred doğu surunu, Robert de Flandre ve Raymond de St. Gilles ise güney surunu kontrol altına almıştır⁴⁰. Haçlılar, kentin üç tarafını abluka altına almasına rağmen, Nicaea halkı liman vasıtası ile göl üzerinden yardım almaya devam etmiştir. Haçlılar, İzник Gölü üzerinden gelen yardıma müdahale edemedikleri için Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos'tan yardım istemişlerdir⁴¹. İmparator hafif gemilerden oluşan donanmayı İzник Gölü'nün batı yakasına kara yolu ile indirerek göl üzerinden gelen yardımı kesmiştir. Ancak bunun sonucunda Nicaea'nın direnişi kırılmış ve kent MS. 18 Haziran 1097 tarihinde Bizans İmparatoru'na teslim olmaya karar vermiştir⁴². Bu tarihi olaylardan ve kuşatma planından anlaşılabilir üzere kentin güneyinde yer alan ve günümüzde sualtında kalan alanın anakara olması gerekmektedir. Nitekim 2013 yılında Güney Liman Duvarı'nın yaklaşık 200 m güneyinde bilim dünyasında tanıtılan Bazilika⁴³, bu alanın Geç Antik Çağ'da anakara olduğunu göstermektedir. Bu tarihi olaylar, limanın kuzey ve güneyinde yer alan duvarların limanı karadan gelecek olan saldırılara karşı korumak amacıyla yapıldığını ve limanın korunmasının ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Bu iki duvar limanı korumak amacıyla yapılmışlar ise limanda yük alıp boşaltmak için kullanılan iskele veya rıhtım limanın neresindedir ?. Bu soruya karşılık verebilecek cevap ise liman içerisinde yapmış olduğumuz dalışlarda ortaya çıkmıştır.

Limana içerisinde yaptığımız bilimsel dalışlarda Göl Kapı'nın aksında, su altında 20 ya da 21. Yüzyıla ait, belli dönemlerde su üstünde de görülebilen 6 adet metal kazıktan oluşan iskele tespit edilmiştir. Günümüzde işlevini kaybetmiş bu iskele, seyir terası olarak kullanılan beton yükseltinin altından göle doğru birbirlerine paralel çift sıra halinde ilerlemektedir⁴⁴ (Resim 19).

Bu metal iskelenin konumu ve Göl Kapı'nın kuzeyinde ve güneyinde yer alan kalıntıların Göl Kapı'ya olan mesafeleri düşünüldüğünde, Antik Çağ iskelesinin de bu bölümde olması gerektiğini akla getirmektedir. Gerek anakaradagünümüze kadar yapılan araştırmalarda, gerekse sualtı araştırmalarında beton rıhtım veya iskeleye ait herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Metal iskelenin bulunduğu alanda zamanla işlevini kaybeden ahşap iskelenin yerine metal iskele yapılmış olmalıdır. İzник gölünde, Orhangazi İlçesi Örnekköy, Gölyaka, Sölöz ve Çakırca mahallesinin kıyı hattında farklı noktalarda birçok

39 Altun, 2005: 342.

40 Demirkent, 1997: 29-31; 2004:125.

41 Demirkent, 1997: 32; 2004: 125; Albertus Qguensis (Albert of Aachen), 2007: 117.

42 Anna Komnena, 1996: 324-329; Demirkent, 1997: 32-34; Texier, 2002: 160; Turan, 2004: 128-130.

43 Şahin vd., 2014: 8-10; Şahin vd., 2015: Baskıda.

44 İzник limanı araştırması Dr. Serkan Gündüz'ün doktora projesi kapsamında yapılmıştır. Araştırma dönemlerinde yaptığımız bilimsel dalışlarda, göldeki görüş azlığı ve metal kazıklar üzerinde gözlemlenen korozyon ve kireç tabakası, tespit edilen buluntuların ahşap ayaklar olduğu kanaatini ortaya çıkartmıştır. Ancak 2015 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 05.02.2015 tarih ve sayılı 73223 sayılı izni doğrultusunda bilimsel dalışlar yapılmış, yeni sonuçlar ve bulgular elde edilmiştir. Prof. Dr. Mustafa Şahin başkanlığında yürütülen "İzник Gölü Bazilikası" sualtı araştırmaları kapsamında liman içinde yapılan bilimsel dalışlarda, iskele ayaklarının metal kazıklardan oluştuğu ve göl tabanına düşmüş üç ayağın daha olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ile iskelenin Antik Çağ yapısı değil, 20 veya 21. yüzyıl yapısı olduğu anlaşılmıştır. Metal kazıklara ait fotoğraflar Göl Kapı'nın hemen aksında yer alan seyir terası üzerinden çekilmiştir.

ahşap iskele ayağı tespit edilmiştir (Resim 20). Ancak tespit edilen bu iskele ayaklarının yapım tarihleri belirlenememiştir. Iskele ayaklarına göl içerisinde yoğun olarak karşılaşılmış olması, benzer yapıların İznik'te olduğunu işaret etmektedir. Nitekim Antik Çağ'da tatlı sularda beton iskele veya rıhtımların yanı sıra ahşaptan yapılmış rıhtım veya iskelelerinde tercih edildiği bilinmektedir⁴⁵. Özellikle tuzlu sularda yaşayan ve ahşaba zarar veren *Teredo navalis*⁴⁶ kurdunun göllerde yaşamıyor oluşu, ahşabın tercih edilmesinin en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir. Bir diğer önemli neden ise hiç şüphesiz ki iskele veya rıhtımların yapım maliyetidir. Nicaea Antik Kenti'nin açık denizlerle bağlantısı olmadığı ve büyük çaplı gemilerin göl içerisinde yer almadığı düşünüldüğünde, ağır kargoların indirilip yüklendiği beton rıhtımların yerine; kolay şekil alabilen, maliyeti düşük ahşap iskelelerin kullanılmış olması daha ağır basmaktadır.

Nicaea limanı ile alakalı verilerin karşılaştırması için Anadolu kıyılarında göllerde yapılmış benzer herhangi bir sualtı arkeolojik araştırma günümüze kadar yapılmamıştır. Bu sebeple, Nicaea Limanı'nın karşılaştırması, Anadolu dışında bulunan göllerdeki çalışmalar ile yapılmıştır. Nicaea Antik Kenti limanına benzer başka bir liman örneği, Roma İmparatorluğu'nun Germania Inferior eyaletinde bulunan Colonia Ulpia Traiana (Xanten) Antik Kentinde görülmektedir⁴⁷. Söz konusu antik kent Ren Nehri kenarında kurulmuş bir liman kentidir⁴⁸. Tatlı su kenarında kurulmaları, etraflarının güçlü surlar ile çevrili olması ve Hippodamos planda inşa edilmiş olmaları her iki kentin de ortak özellikleridir⁴⁹. 1934 yılında Colonia Ulpia Traiana kentinde, 1974 yılında ise kentin rıhtımında arkeolojik kazılara başlanmıştır. Kazılar esnasında limanın iskelesine ve rıhtımına ait verilere ulaşılmıştır. Elde edilen veriler ışığında, kentin MS 2. Yüzyıl rekonstrüksiyonunda rıhtım ve iskele yapısı çizilmiştir. Xanten'in antik rıhtımı ve iskelesi tamamen ahşap kullanılarak yapılmıştır. Kentin iskelesi Nicaea Antik Kenti limanında olduğu gibi suya bakan kapılardan birinin tam aksında yer almaktadır⁵⁰ (Resim 21). Xanten için uygulanan Rekonstrüksiyonların benzer çizimleri Nicaea Antik Kenti içinde uygulanmıştır. Rekonstrüksiyonlarda kentin ölçekli çizimleri kullanılmış, uygulamada Göl Kapı, kuzey ve güney liman duvarlarının konumları dikkate alınmıştır. Önerilerimize göre Göl Kapı'nın hemen aksına gelen bir iskele ve kıyı hattına paralel ahşap rıhtımlar çizilmiştir (Resim 22-23-24-25). Yapılan çizimler Nicaea Antik Kenti limanının tahmini liman yapılarını göstermektedir (Resim 26). Yapılan bu çizimler farklı bakış açısı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Kesin sonuçlar ancak arkeolojik kazılar sonucunda elde edilebilir.

45 Ahşap iskele örnekleri ve detaylı bilgi için bkz. Blackman, 1982: 200-202; Leih, 2008: 445-469; Ercan, 2010: 116-119, Res. III.8, III.37, III.41, III.42; Kocabaş, 2012: 28, Res. 5; Karagöz, 2014: 408-410, Res. 9-10.

46 *Teredo navalis* ile ilgili detaylı bilgi ve için bkz. Blackman, 1982, 204; Field—Bull, 2007: 11, 46; Bowens, 2009: 150; Kocabaş—Yılmaz, 2012: 75; Kocabaş, 2015, 5-38.

47 Leih, 2008: 447-469.

48 Mert, 2011: 174.

49 Mert, 2011: 175-176.

50 Leih, 2008: 451.

Kaynakça

- Albertus Qguensis 2007: Albertus Aquensis (Albert of Aachen), *Historia Ierosolimitana (History of the Journey to Jerusalem)*, Susan B. Edgington (Trans.), Oxford University Press, New York 2007.
- Altun 2005: Altun Ara, "Kültür Mirası Olarak İznik", *Uluslararası İznik Sempozyumu, 5-7 Eylül 2005 İznik*, A. Erbaş—L. Öztürk—M. Bedir—F. Aydın—S. Küçük—M. Usta (Haz.), İznik Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2005, 341-345.
- Anna Komnena 1996: Anna Komnena, *Alexiad, Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi'nin Tarihi, Malazgirt'in Sonrası* Bilge Umar (Çev.), İstanbul 1996.
- Avcı 2005: Casim Avcı, "Bizans Döneminde İznik", *Uluslararası İznik Sempozyumu, 5-7 Eylül 2005*, İstanbul 2005, 90-99.
- Blackman 1982: David J. Blackman, "Ancient harbours in the Mediterranean. Part 2", *The International Journal of Nautical Archaeology and Underwater Exploration*, 11.3, 1982, 185-211.
- Bowens 2009: Amanda Bowens, *Underwater Archaeology: the NAS Guide to Principles and Practice (2nd edition, with major revisions)*, Oxford 2009.
- Demirkent 1997: Demirkent Işın, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 1997.
- Demirkent 2004: Işın Demirkent, "İznik'in Haçlılar Tarafından Kuşatılması", H. İncelik—I. Akbaygil—O. Aslanapa (Haz.), *Tarih Boyunca İznik*, İstanbul 2004, 121-13.
- Denizcilik Arkeolojisi Dergisi, Sayı 3, 2015, 12-45.
- Doğanç 2003: Kamil Doğanç, "Bithynia Tarihi I Bityhnia Krallığı (M.Ö. 297-M.O. 74)", *Bursa Defteri*, 2003, 74-84.
- Dumankaya 2013: Dumankaya Oktay, *Bodrum Yarımadası Antik Limanları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2013.
- Dumankaya 2015: Oktay Dumankaya "East Harbour Mole of Myndos", *Tina Denizcilik Arkeolojisi Dergisi*, Sayı 3, 2015, 12-45.
- Ercan 2010: Ayşe Ercan 2010, *Yenikapı, A Late Antique and Byzantine Harbor in Constantinople: A Historical, Archaeological and Architectural Study of The Newly Discovered Remains* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Koç Üniversitesi, İstanbul 2010.
- Ermiş 2009: Ermiş Ümmühan Melde, *İznik ve Çevresi Bizans Devri Mimari Faaliyetinin Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2009.
- Field-Bull 2007: Nic Field-Peter Bull, *Ancient Greek Warship 500-322 BC.*, Oxford 2007.
- Foss-Tulchin 1996: Foss Clive-Jacob Tulchin, *Nicaea: A Byzantine Capital and Its Praises*, Brookline 1996.
- Foss-Windfield 1986: Foss Clive-David Winfield, *Byzantine Fortifications: An Introduction*, Pretoria 1986.
- Foss 1976: Foss, Clive, *Byzantine and Turkish Sardis*, Harvard University Press, Cambridge, 1976.
- Foss 2004: Clive Foss, "İznik'in Bizans Surları 260-1330", H. İncelik—I. Akbaygil—O. Aslanapa (Haz.), *Tarih Boyunca İznik* (İstanbul 2004) 249-262.
- Heimberg-Rieche 1998: Ursula Heimberg-Anita Rieche, *Colonia Ulpia Traiana: Die römische Stadt*, Köln 1998.
- Kaçar 2005: Turhan Kaçar, "Hıristiyanlığın İlk Genel Konsili'nin İznik'te Toplanma Sebebi", *Uluslararası İznik Sempozyumu, 5-7 Eylül 2005*, A. Erbaş—L. Öztürk—M. Bedir—F. Aydın—S. Küçük—M. Usta (Haz.), İstanbul 2005, 69-80.
- Karagöz 2014: Şehrazat Karagöz, "Marmaray Kazıları ve Antik Liman Khryso polis Limanı", in: *Byzas 19, Harbors and Harbor Cities in the Eastern Mediterranean from Antiquity to the Byzantine Period: Recent Discoveries and Current Approaches*, S. Ladstätter—F. Pirson—T. Schmidts, (Eds.), 30 Mayıs-1 Haziran 2011, Ege Yayınları, İstanbul 2014, 399-415.
- Kocabaş 2012: Ufuk Kocabaş, "Life at the Theodisian Harbour, Wrecks and A Rapid Slitting/Theodsius Limanı'nda Hayat, Batıklar ve Hızlı Gömülme", in: *The Old Ships of the New Gate/Yenikapı'nın Eski Gemileri*, Ufuk Kocabaş (Ed.) Yenikapı Shipwrecks/Yenikapı Batıkları, Cilt 1, İstanbul 2012, 23-36.
- Kocabaş 2015: Ufuk Kocabaş, "The Yenikapı Byzantine-Era Shipwrecks, Istanbul, Turkey: a preliminary report and inventory of the 27 wrecks studied by Istanbul University", *The International Journal of Nautical Archaeology*, Vol. 44.1, 2015, 5-38, doi: 10.1111/1095-9270.12084.
- Kocabaş—Yılmaz 2012: Ufuk Kocabaş—Ramazan Yılmaz, "Dismantling of the Vessel Members / Gemi Elemanlarının Demonte Edilmesi", in: *The Old Ships of the New Gate/Yenikapı'nın Eski Gemileri*, U. Kocabaş (Ed.), Yenikapı Shipwrecks/Yenikapı Batıkları, Cilt 1, İstanbul 2012, 73-78.
- Leih 2008: Sabine Leih, "Der Hafen der Colonia Ulpia Traiana", in: M. Müller—H. J. Schalles—N. Zieling (Eds.), *Colonia Ulpia Traiana Xanten und sein Umland in römischer Zeit*, Darmstadt 2008, 447-469.
- Lilie 1976: Ralph Johannes Lilie, *Die Byzantische Reaktion auf die Ausbreitung der Araber*, Munich 1976.
- Magie 1950: David Magie, *Roman Rule in Asia Minor, to the End of Third Century after Christ*, Princeton 1950.
- Merkelbach 1985: Reinhold Merkelbach, "Nikaia die Rankenreiche ein Übersehenes Fragment aus Arrians Bithyniaka", *EA*, Heft 5, 1985, 1-4.
- Merkelbach 1997: Reinhold Merkelbach, *Philologica: Ausgewählte Kleine Schriften*, Stuttgart/Leipzig 1997.
- Mert 2011: İbrahim Hakan Mert, "Nikaia (İznik) Kent Planı Tipolojisi", *Uluslararası İznik 1. Konsil Senato*

- Sarayı'nın Lokalizasyonu Çalıştayı*, M. Şahin-İ.H. Mert, (Haz.), 22-23 Mayıs 2010, İznik/Bursa 2011, 171-192.
- Murray 1986: William M. Murray, "The Ancient Harbour Mole at Leukas, Greece", *Proceedings of the First International Symposium*, A. Raban (Ed.), Cities on the Sea-Past and Present, 22-29 sept. 1986, Haifa Israel, Archaeology of Coastal Changes, BAR International Series 404, 1988, 101-118.
 - Owen 1992: Jones E. Owen, *The City in the Greek and Roman World*, London 1992.
 - Ramsay 1960: William M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, M. Pektaş (Çev.) Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1960.
 - Schmitz 1859: Leonhard Schmitz, *A Manual of Ancient Geography F.R.S.E., With a Map Showing the Retreat of the 10,000 Greeks Under Xenophon*, London, 1859.
 - Schneider-Karnapp 1938: Alfons Maria Schneider-Walter Karnapp, "Die Stadtmauer von İznik (Nicaea)", *Istanbul Forschungen* 9, Berlin 1938.
 - Smith 1854: William Smith, LL.D., *Dictionary of Greek and Roman Geography*, Vol. II, (Iabadius-Zymethus), London 1854.
 - Strabon 2000: Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası, (Geographika: XII-XIII-XIV)*, Adnan Pekman (Çev.), Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul 2000.
 - Şahin 1979: Sencer Şahin, "Katalog der Inschriften des Museums von İznik (Nicaea)", *Stadtgebiet und die nächste Umgebung der Stadt, Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien B.9*, Vol. 1, Bonn 1979.
 - Şahin 2004: Sencer Şahin, "Helenistik ve Roma Çağlarında İznik-Nikaia", H. İnalçık-I. Akbaygil-O. Aslanapa (Haz.), *Tarih Boyunca İznik*, İstanbul 2004, 3-22.
 - Şahin 2011: Şahin Mustafa, "Senato Sarayı mı, Liman mı ?", *Uluslararası İznik 1. Konsil Senato Sarayı'nın Lokalizasyonu Çalıştayı*, M. Şahin-İ. H. Mert (Eds.), 22-23 Mayıs 2010, Bursa 2011, 139-170.
 - Şahin vd. 2014: Mustafa Şahin-Emine Tok-Şahin Kılıç, "İznik Gölündeki Batık Kilise, Deprem Kurbanı Aziz Neophytos", *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, Sayı 38, 2014, 8-10.
 - Şahin 2015: Mustafa Şahin-Ahmet Bilir-Oktay Dumankaya, "Underwater Survey in Lake İznik-2015", *North Meets East Aktuelle Forschungen zu antiken Häfen III, Workshop Hamburg University*, J. Daum-M. Seifert (Eds.), 15-17.03.2016, Hamburg, Baskıda.
 - Texier 2002: Charles Texier, *Küçük Asya*, Ali Suat (Çev.), Cilt 1, Ankara 2002.
 - Turan 2004: Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 2004.
 - Ulugün vd. 2003: Yavuz F. Ulugün-Muhittin Bakan-Taner Aksoy, *Kocaeli Çevresi Tarihi II, Roma Dönemi Bithynia*, KYÖD Yayını, No: 5, İzmit, 2007.
 - Veth-Wilhelmus: Johan Georg Albert Veth Wilhelmus, "The Frescoes of the Ecumenical Councils in the Sistine Salon (1590) and the Catholic Conciliar Historiography", *Annuaire Historiae Conciliorum*, Vol. 34, 2002, 209-455.
 - Wurster 1996: Wolfgang W. Wurster, "Dynastensitz wird Römerstadt: eine Skizze über Prozesse der Romanisierung in Lykien", in: *Fremde Zeiten Band I, Festschrift für Jürgen Borchhardt*, Wien: Phoibos Verlag, 1996, 161-174.
 - Yalduz 2003: Alparslan Yalduz, "Konsillerin Hristiyanlık Tarihindeki Yeri ve İznik Konsili", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2, 2003, 257-296.
 - Zosimos 1967: Zosimos, *Historia Nova Zosimos, The Decline of Rome* J. J. Buchanan-H. T. Davis (Trans.), San Antonio, Texas 1967.

Serkan Gündüz² - Oktay Dumankaya³

Location and History of the City

İznik (Nicaea) is a settlement founded in the northwest of Turkey, on the eastern shore of the Lake İznik, ancient name of which was Askania Limne (Figure 1). It is known that the first name of the city was Helikore⁴. Ancient author Strabo narrates that İznik was surrounded by walls and all of the four city wall gates were visible from a stone located in the middle of the gymnasium⁵. Strabo also mentions that the city was founded first by Philippos' son Antigonos and named as Antogonia. Later on, he states, name of the city was changed into Nicaea in honor of Lysimakhos' wife⁶.

In 310 BC, the city was taken under control of Lysimakhos. Zippoites (327-279 BC) founded Kingdom of Bithynia taking advantage of the war between Lysimakhos and Seleukos. Thus, like the other cities, İznik too entered under rule of Kingdom of Bithynia⁷. After 74 BC, the city falls under Roman sovereignty like the rest of Anatolian region⁸.

Especially in the Roman period, İznik developed considerably for it was located at intersection point of the roads which provided access to important cities⁹. It is realized that the city became more important especially after İstanbul was converted into the capital city of the Eastern Roman Empire. In sources of the ancient age it is stated that during the period of Byzantine and Ottoman Empires various roads starting from İstanbul were reaching İznik (Nicaea) and from there they were leading to inner parts of Anatolia¹⁰ (Figure 2). As it can be understood from historical events and records, İznik kept preserving its importance in the Byzantine, Seljuk, and Ottoman periods because of its military and economic position, its proximity to central cities, and for it was located on main trade routes leading to the east since the ancient past.

Although, a great number of archeological researches and excavations were carried out in the city of İznik until today, only knowledge of location of the city port and a general information about it could be obtained from these studies¹¹.

In the researches carried out, it is stated that structures located in approximately 370 m north and 300 m south of the Göl Gate facing each other at their parallels and reaching out towards the lake vertically are the port of the city¹². However, by a western journalist visiting the city in 1970's, it is indicated that the remains surrounding the south of the port is the location of the palace of senate.

1 This research is made within framework of TÜBİTAK 2214/B- Scholarship Program for Joint PhD Abroad.

2 Asst. Prof. Dr. -Bursa Uludağ University, Turkey.

3 Asst. Prof. Dr. - Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Turkey.

4 Smith, 1854: 422; Schmitz, 1859: 315; Merkelbach, 1985: 1 ff.; 1997, 144; Şahin, 2004: 5.

5 Strabon, XII.4.7.

6 Strabon, XII.4.7.

7 Doğanç, 2003: 74.

8 Magie, 1950: 320; Ulugün et al., 2007: 14 ff.

9 Avcı, 2005: 90.

10 Ramsay, 1960: 216; Foss, 2004: 251-254.

11 Foss, 2004: 252-253; Şahin, 2011: 150; Ermiş, 2009: 282, 381.

12 Foss, 2004: 253 ff.; Şahin, 2011: 148-151; Ermiş, 2009: 282.

This incorrect identification was accepted for many years and the remains were named as the palace of senate by local authorities and people of the city¹³.

The Southern Wall of the Port

The wall which surrounds the south of the port and vertically reaches out towards the lake is 175 m long and its diameter measures 3 m from place to place. The wall ends on the both sides of modern highway (Figure 3). However, as a result of rescue excavations carried out by Iznik Archeological Museum in 2013, it is realized that these walls continue towards the city walls¹⁴ (Figure 4). With the rescue excavation carried out, it appeared that the width of the wall reaches up to 4.70 m in places. These findings demonstrate that on the lakeshore the wall is wider.

Outer parts of the wall generally consist of clear-cut stone blocks in different sizes. For inner part Khorasan mortar, made of rubble stone and brick pieces, is used. On the both facades of the wall, Column capitals and architectural blocks which belong to the Roman period draw attention. Presence of converted blocks belonging to the Roman period and regular lines of bricks which are used in order to provide mobility indicate that the structure belongs to the Byzantine period¹⁵.

A tower is located at intersection point of **the southern wall of the harbour** and the walls surrounding the city. It catches the attention that the tower and the southern wall of the port are not jointed and there is a 4 meters of interval between them (Figures 5-6). At the point where the interval ends, while lower part of the wall is ending up at stone blocks, the upper part continues towards the tower with a concave bow (Figure 7). Both rubble stones which can be observed around the wall line and the wall in form of a concave bow clearly demonstrate that in this section there was a small door proving entrance and exit, and there should have been a settlement area between the lake and the walls.

At the point where the wall reaches the lake, there is a rectangular platform (Figure 8). The northern facade of the platform constitutes a protrusion in 1 m diameter. Just aligned to it, there is another 25 meters long platform (?) meeting base level of the wall (Figure 9).

At the edge of the southern wall of the port that reaches the lake, remains of a building base which belongs to the tower and is in semicircular form and in approximately 4.17 x 4.20 m diameter can be seen. By underwater researches we carried out around the tower base, it is determined that cut stone blocks were used in order to make the building more resistant to corrosive effects of water. As for inner part of the building, Khorasan mortar made of brick and rubble stones is used (Figures 10-11-12).

The most important clue revealing form of the towera fresco depiction from Sistine Hall of the Vatican Museum. The fresco is painted by painter Cesare Nebbia in late 16th century¹⁶. In the fresco, the city walls, the walls guarding the port and the tower base can be seen from the place where the 1st Council met (Figure 13). When location and angle of the wall guarding the port pictured in the fresco is taken into consideration, location of the building where the 1st Council of Iznik gathered in

13 Altun, 2005: 342.

14 Prof. Mustafa Şahin who supported this research with any means necessary being in the first place; I would like to express my gratitude to archeologists Mustafa Uğur Ekmekçi, Faruk Yolsal, Semih Togan, Çağrı Aydın and architect Fadime Yıldız who made undeniable contributions to underwater surveys, and to Mehmet Hasan Bozkurt, director of the Archeological Museum of Iznik, and archeologist Umut Kapuci who did not deny any help to us for accessing reports and photos being preserved in the archives of museum directorate.

15 Foss-Winfield, 1986: 82; Şahin, 2011: 140.

16 Veth-Wilhelmus, 2002: 295-306.

May 325¹⁷ can be estimated. According to depiction the fresco pictures, the Palace of Senate where the meeting held must be located on the lakeshore, outside of the walls, and in the south of the port. Location of the basilica which was introduced to the scientific world by Prof. Mustafa Şahin in 2014¹⁸ exactly matches with location of the structure depicted in the fresco (Figure 14). This case is among findings which prove that the ruins located in the place where the southern wall of the port present are not related to the Palace of Senate, but related to the port instead.

The Northern Wall of the Port

The northern wall of the port is located in approximately 370 m north of the Göl Gate. However, unlike the southern wall of the port it could not be preserved well and it can only be observed in some certain places at base level (Figure 15). During rescue excavations performed in modern highway by Iznik Museum of Archeology in 2013, some remains which are thought to be continuation of the wall were identified. Ashlar blocks in different sizes are used in the wall, which is 2.90 m wide. As for inner part of the wall, Khorasan mortar made of rubble stones bricks is used (Figure 16). At the point where the wall reaches the lake, there is a section which is being used as an observation terrace today. This area is almost totally covered with concrete and a detailed identification cannot be done. However, there is a great similarity between form of the building foundation covered with concrete and the semicircular tower base of the southern wall of the port. The preserved diameter of the base remains on which the semicircular tower was built is approximately 5x5 m. Between broken pieces of modern concrete it can be observed that outer part of the structure is made of ashlar blocks. As for inner part of the structure, it consists of rubble stone obstruction and square bricks (Figure 17).

General Views Regarding the Port

Among the scholars, there is a big variety of different opinions regarding the port of Nicaea and its structures. Foss¹⁹ and Ermiş²⁰ state that the walls guarding the city were built inwards far from the shore. Hence, they think that two more walls crosscutting the city walls were built against the assaults which might come from the port area. Şahin thinks that this wall should be a mole, and the semicircular building base at its edge must be a lighthouse²¹. Similar to Foss, Yalman²² thinks that the walls were the northern and southern gable-wing walls which were guarding the city, but the parts reaching water must have been a dock. In Altun's opinion²³, the southern wall of the port is the ruins of the dock and tower where customs transactions were carried out. As it can be seen, there is a consensus among the scholars on the fact that these structures are related to the city port; however, they generally have different opinions about the two walls.

For what purpose these two structures located in the north and south of the Göl Gate were built? Which port structures are needed to be in the Göl Gate or which parts they should have been? All these are the questions on the issue that are needed to be answered.

History and geography of the city offer important clues for answering these questions. As it is known, Hippodemos Plan²⁴, which can be seen in the Hellenistic cities built by Greek style, is also used in construction of the city of Nicaea. The city was surrounded by walls and the gates were built on four

17 For detailed information, see. Yalduz, 2003: 266; Kaçar, 2005: 69.

18 Şahin et al., 2014: 8-10.

19 Foss, 2004: 252-253.

20 Ermiş, 2009: 282.

21 Şahin, 2011: 148-151.

22 Yalman (Undated): 26 ff.; In Yalman's plan these walls were numbered as 48, 49, 50, 51.

23 Altun, 2005: 342.

24 Heimberg—Rieche, 1998, 38.

sides of it²⁵.

Construction Date of the Port Walls

It is known that city walls were the most costly structures in the Ancient Age²⁶. During the long term peace period of the Roman Empire called Pax Romana (Roman Peace, 27 BC – 180 AD), attention paid to defenses was decreased, and in the city of Nicaea, which was surrounded all around by walls, maintenance and reparation of the walls were neglected²⁷. The Goths, who invaded the region in 257-258 AD, attacked Nicaea and Nicomedia and ravaged both cities reaching easily beyond the walls neglected during Pax Romana²⁸. After attack of the Goths, in Nicaea, just like the cities of Miletus and Bergama, a higher attention started to be paid to defenses and city walls²⁹. Foss states that in this period the city had “the greatest and the most improved city walls of the Asia Minor” consisting of 80 towers which were each 13 m tall³⁰.

As for the Arab assault in 727 AD, it is known that the walls were damaged greatly. For this reason the Göl Gate and its walls were repaired during reign of Leo III (717-741 AD). According to Foss, the walls in the south and north of the port which caused a difference of opinion among the scholars were also built in this period³¹. Although there is some information in inscription of tower number 69 between the Istanbul Gate and Göl Gate about the restorations carried out in reign of Leo II³²; there is not any information on construction of the walls guarding the port. However, structural characteristics of the walls are quite similar with walls of Leo III's reign. As a matter of fact, as it can be realized from aerial photo the southern wall of the port directly connects to the 3rd century AD walls slightly touching walls of the Lascarid age³³. These findings indicate that the walls of the port were built in Leo III's reign (Figure 18).

The Wall of the Port? A Mole? Or a Dock?

Yalman thinks that the ruins in the north and south of the Göl Gate were “*gable walls*” guarding the port; and a section of them were used as a dock³⁴. However, the section he considered as the dock is not totally clear in his drawings. If, it was 25 m long platform located in the northern façade of the southern wall of the port shown in the map he has drawn, it would be a quite small place for a dock³⁵ (See Figures 9-10). Actually, when this section is observed carefully it is seen that this part is not wide enough for loading or unloading any cargo, and there is no remains of any stairs etc. which could connect the dock to mainland.

Şahin, on the other hand, claims that it is a mole for the reason of the present condition of onshore parts of the southern wall of the port. He also claims that the semicircular building base located in the lakeside should be a lighthouse³⁶.

25 Şahin, 2004: 3 ff.; Avcı, 2005: 90-91; Şahin, 2011:143; Mert, 2011: 174 ff.; Yalman (Undated): 29.

26 Owen, 1992: 149.

27 Owen, 1992: 121; Wurster, 1996: 165; Şahin, 2004: 11.

28 Zosimos, I, 35; Şahin, 2004: 11.

29 Foss, 1976: 3; 2004: 250; Şahin, 1979: 7-12; 2004: 11.

30 Foss, 2004: 250.

31 Lilie, 1976:147, Foss, 2004: 252-253.

32 Schneider-Karnapp, 1938: 4; Şahin, 1979: 234; 2004: 17-18; Foss, 2004: 250-251; Ermiş, 2009: 275.

33 Foss-Winfield, 1986: 82; Foss-Tulchin, 1996: 145; Ermiş, 2009: 384.

34 Yalman (Undated): 26-27.

35 About this place, Şahin also agrees with us. He thinks that if this place is to be considered as a dock “it would be too small for even being a fishing port”. Şahin, 2011: 149.

36 Şahin, 2011, 149-151.

Moles are shortly described as structures wide enough for loading or unloading cargo and guarding ports and ships anchored there against waves and storms³⁷. In order to protect the port and ships from waves, location of moles are determined according to direction of waves' arrival and they narrow the ports' entrance for providing a controlled entrance and exit³⁸. For this reason, instead of perpendicularly running to the lake, the walls must be stretching concavely in the way they can guard the port. However, in neither of the structures located in the north and south of the Göl Gate we can observe such a general plan.

Moreover, when the wall parts on the shoreline observed closely, it reveals that there are a lot of damaged sections, and in comparison with their present appearance the walls should have been much taller in their original form. If these structures were indeed a mole, for the ships running commercial activities why would 370 m north or 170 m south of the Göl Gate be preferred instead of its immediate axis? If these structures are to be identified as a mole, these questions are to remain unanswered.

Thus, perpendicular run of the two walls to the lake, great distance between them and the Göl Gate, and absence of waves big enough to endanger ports and ships in lakes all demonstrate that these two structures are continuation of the walls instead of being a mole, dock³⁹ or landing deck.

Historical sources and events are the other elements supporting our thesis. During the 1st Crusade, the crusader armies sieged the city of Nicaea in 1097 AD. During the siege the northern wall was taken under control by Godefoi, the eastern wall by Bohemund and his nephew Tankred, and the southern wall by Robert de Flandre and Raymond de St. Gilles⁴⁰. Although the crusaders blockaded three sides of the city, the people of Nicaea managed to keep receiving help via the lake. The crusaders asked Byzantine Emperor Alexios I Komnenos for help because they could not interrupt the aid being delivered via the lake⁴¹. The emperor, launching a fleet of tender ships into the Iznik Lake via land route across Gemlik, put an end to the aid coming from the lake. Only after this, resistance of Nicaea collapsed and the city decided to surrender to the Byzantine Emperor in June 18, 1097 AD⁴². As it can be realized from these historical events and siege plans, the area located in the south of the city being submerged today must have been on the mainland. Accordingly, the basilica located in approximately 200 m south of the southern wall of the port, which was introduced to the scientific world in 2013⁴³, demonstrates that this area was on the mainland in the period of Late Antiquity. These historical events show that the walls located in the north and south of the port were built for guarding the port against the ground attacks, and they also show that how important guarding the port was.

Conclusion

If the two walls were built to protect the port, in which part of it the dock or landing deck used for loading and unloading the ships was located? An answer which may potentially be offered for this question was revealed during the dives we performed in the port.

During the scientific dives we performed in the port, a dock consisting of 6 metal piles belonging to the 20th or 21st century, which may periodically get visible on surface, was identified in axis of the Göl

37 Dumankaya, 2013: 70.

38 For detailed information, see. Blackman, 1982: 196-199; Murray, 1986: 101-118; Dumankaya, 2015: 12-45.

39 Altun, 2005: 342.

40 Demirkent, 1997: 29-31; 2004:125.

41 Demirkent, 1997: 32; 2004: 125; Albertus Qguensis (Albert of Aachen), 2007: 117.

42 Anna Komnena, 1996: 324-329; Demirkent, 1997: 32-34; Texier, 2002: 160; Turan, 2004: 128-130.

43 Şahin et al., 2014: 8-10; . Şahin et al., 2015: Forthcoming.

Gate. The dock, which is non-functional today, heads towards the lake in form of a parallel double line under the concrete platform being used as an observation terrace⁴⁴ (Figure 19). When location of the metal dock and distance between the Göl Gate and the ruins in the north and south of it are taken into consideration, it makes one think that the dock of the antiquity should have also been in this area. No finding could be found related to the concrete dock or landing deck, either by the researches carried out on mainland until today or by the underwater surveys. In this place, a metal dock must have been built instead of a wooden dock which ceased to function. In Izник Lake, numerous wooden dock legs are identified at several points on the shoreline of Örnekköy, Gölyaka, Sölöz and Çakırca neighborhoods in Orhangazi District (Figure 20). However, construction date of the identified dock legs could not be determined. The fact that in the lake the dock legs were frequently encountered with, indicates that similar structures were present in Nicaea.

In fact, it is known that in freshwater wooden docks and landing decks were also preferred in addition to concrete dock and landing decks in the Ancient Age⁴⁵. Especially, the fact that the worm *Teredo navalis* which lives in saltwater and damages wood⁴⁶ cannot live in the lakes was among the most important reasons for preferring wood. Undoubtedly, construction cost of docks or landing decks was another important reason. When it is considered that the ancient city of Nicaea had no connection with the open seas and there were no large scale ships in the lake, low-priced wooden docks which could be shaped easily take precedence over concrete docks where heavy cargos could be loaded and unloaded.

On the shores and lakes of Anatolia, no similar underwater archeological research has been done until today which could be compared with the data related to the port of Nicaea. For this reason, researches focused on the lakes out of Anatolia were used for comparing the port of Nicaea. Another port example similar to the port of the ancient city of Nicaea can be seen in the ancient city of Colonia Ulpia Traiana (Xanten) which was located in Germania Inferior province of the Roman Empire⁴⁷. The ancient city was a coastal town built on the shore of the Rhine River⁴⁸. Being built on the shore of freshwaters, being surrounded by strong walls, and being constructed with a Hippodamos plan are common characteristics the both cities share⁴⁹. Archeological excavations in the city of Colonia Ulpia Traiana started in 1934, and in 1974 it also started in the city dock. Data on the dock and landing deck of the port was obtained during the excavations. According to the data obtained, structure of the dock and landing deck was pictured in the 2nd century AD reconstruction of the city. The ancient dock and landing deck of Xanten were completely built of wood. Just like the port of the ancient city of Nicaea, the dock of Xanten was located exactly in axis of one of the gates which faces water⁵⁰

- 44 The research on the port of Izник is carried out within the framework of Dr. Serkan Gündüz's PhD project. During scientific dives we performed in the period of research, because of lack of vision in the lake, and corrosion and furring on the metal piles, the opinion that the findings identified were wooden dock legs came out. However, new scientific dives were performed in 2015 by permission of Ministry of Culture and Tourism General Directorate of Cultural Heritage and Museums dated 05.02.2015 and numbered 73223, and new results and finding were obtained. During the dives performed in the port within framework of underwater survey "the Lake of Izник and Its Basilica", running under supervision of Prof. Mustafa Şahin, it is ascertained that the dock legs consist of metal piles and there are also three more legs lying on ground of the lake. By these results, it is realized that instead of being an Ancient Age construction, the dock was actually a structure of the 20th or 21st century. The photos of the metal piles were taken from the observation terrace located in immediate axis of the Göl Gate.
- 45 For wooden dock samples and detailed information, see. Blackman, 1982: 200-202; Leih, 2008: 445-469; Ercan, 2010: 116-119, Fig. III.8, III.37, III.41, III.42; Kocabaş, 2012: 28, Fig. 5; Karagöz, 2014: 408-410, Fig. 9-10.
- 46 For detailed information on *Teredo navalis*, see. Blackman, 1982, 204; Field-Bull, 2007: 11, 46; Bowens, 2009: 150; Kocabaş-Yılmaz, 2012: 75; Kocabaş, 2015, 5-38.
- 47 Leih, 2008: 447-469.
- 48 Mert, 2011: 174.
- 49 Mert, 2011: 175-176.
- 50 Leih, 2008: 451.

(Figure 21).

Drawings, similar to the reconstructions applied for Xanten, were also applied for the ancient city of Nicaea. Scaled drawings of the city were used in the reconstructions; and locations of the Göl Gate and the northern and southern walls of the port were taken into consideration. According to our suggestions, a dock and wooden landing decks were drawn in immediate axis of the Göl Gate and on parallel of the shoreline respectively (Figures 22-23-24-25). The drawing demonstrate estimated port buildings of the port of the ancient city of Nicaea (Figure 26). The drawings were produced for purpose of providing an alternative approach, and precise results can only be obtained by archeological excavations.

Bibliography

- Albertus Qguensis 2007: Albertus Aquensis (Albert of Aachen), *Historia Ierosolimitana (History of the Journey to Jerusalem)*, Susan B. Edgington (Trans.), Oxford University Press, New York 2007.
- Altun 2005: Altun Ara, "Kültür Mirası Olarak İzник", *Uluslararası İznik Sempozyumu, 5-7 Eylül 2005 İznik*, A. Erbaş—L. Öztürk—M. Bedir—F. Aydın—S. Küçük—M. Usta (Haz.), İznik Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2005, 341-345.
- Anna Komnena 1996: Anna Komnena, *Alexiad, Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi'nin Tarihi, Malazgirt'in Sonrası* Bilge Umar (Çev.), İstanbul 1996.
- Avcı 2005: Casim Avcı, "Bizans Döneminde İznik", *Uluslararası İznik Sempozyumu, 5-7 Eylül 2005*, İstanbul 2005, 90-99.
- Blackman 1982: David J. Blackman, "Ancient harbours in the Mediterranean. Part 2", *The International Journal of Nautical Archaeology and Underwater Exploration*, 11.3, 1982, 185-211.
- Bowens 2009: Amanda Bowens, *Underwater Archaeology: the NAS Guide to Principles and Practice (2nd edition, with major revisions)*, Oxford 2009.
- Demirkent 1997: Demirkent Işın, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 1997.
- Demirkent 2004: Işın Demirkent, "İzник'in Haçlılar Tarafından Kuşatılması", H. İnalçık-I. Akbaygil-O. Aslanapa (Haz.), *Tarih Boyunca İznik*, İstanbul 2004, 121-13.
- Denizcilik Arkeolojisi Dergisi, Sayı 3, 2015, 12-45.
- Doğanç 2003: Kamil Doğanç, "Bithynia Tarihi I Bityhnia Krallığı (M.Ö. 297-M.Ö. 74)", *Bursa Defteri*, 2003, 74-84.
- Dumankaya 2013: Dumankaya Oktay, *Bodrum Yarımadası Antik Limanları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2013.
- Dumankaya 2015: Oktay Dumankaya "East Harbour Mole of Myndos", *Tina Denizcilik Arkeolojisi Dergisi*, Sayı 3, 2015, 12-45.
- Ercan 2010: Aysel Ercan 2010, *Yenikapı, A Late Antique and Byzantine Harbor in Constantinople: A Historical, Archaeological and Architectural Study of The Newly Discovered Remains* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Koç Üniversitesi, İstanbul 2010.
- Ermiş 2009: Ermiş Ümmühan Melda, *İzник ve Çevresi Bizans Devri Mimari Faaliyetinin Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2009.
- Field-Bull 2007: Nic Field-Peter Bull, *Ancient Greek Warship 500-322 BC.*, Oxford 2007.
- Foss-Tulchin 1996: Foss Clive-Jacob Tulchin, *Nicaea: A Byzantine Capital and Its Praises*, Brookline 1996.
- Foss-Windfield 1986: Foss Clive-David Winfield, *Byzantine Fortifications: An Introduction*, Pretoria 1986.
- Foss 1976: Foss, Clive, *Byzantine and Turkish Sardis*, Harvard University Press, Cambridge, 1976.
- Foss 2004: Clive Foss, "İzник'in Bizans Surları 260-1330", H. İnalçık-I. Akbaygil-O. Aslanapa (Haz.), *Tarih Boyunca İznik* (İstanbul 2004) 249-262.
- Heimberg-Rieche 1998: Ursula Heimberg-Anita Rieche, *Colonia Ulpia Traiana: Die römische Stadt*, Köln 1998.
- Kaçar 2005: Turhan Kaçar, "Hıristiyanlığın İlk Genel Konsili'nin İznik'te Toplanma Sebebi", *Uluslararası İznik Sempozyumu, 5-7 Eylül 2005*, A. Erbaş-L. Öztürk-M. Bedir-F. Aydın-S. Küçük-M. Usta (Haz.), İstanbul 2005, 69-80.
- Karagöz 2014: Şehrazat Karagöz, "Marmaray Kazıları ve Antik Liman Khryospolis Limanı", in: *Byzas 19, Harbors and Harbor Cities in the Eastern Mediterranean from Antiquity to the Byzantine Period: Recent Discoveries and Current Approaches*, S. Ladstätter-F. Pirson-F. Schmidts, (Eds.), 30 Mayıs-1 Haziran 2011, Ege Yayınları, İstanbul 2014, 399-415.
- Kocabaş 2012: Ufuk Kocabaş, "Life at the Theodosian Harbour, Wrecks and A Rapid Sliting/Theodosius Limanı'nda Hayat, Batıklar ve Hızlı Gömülme", in: *The Old Ships of the New Gate/Yenikapı'nın Eski Gemileri*, Ufuk Kocabaş (Ed.) *Yenikapı Shipwrecks/Yenikapı Batıkları*, Cilt 1, İstanbul 2012, 23-36.
- Kocabaş 2015: Ufuk Kocabaş, "The Yenikapı Byzantine-Era Shipwrecks, Istanbul, Turkey: a preliminary

report and inventory of the 27 wrecks studied by Istanbul University”, *The International Journal of Nautical Archaeology*, Vol. 44.1, 2015, 5-38, doi: 10.1111/1095-9270.12084.

- Kocabaş-Yılmaz 2012: Ufuk Kocabaş-Ramazan Yılmaz, “Dismantling of the Vessel Members / Gemi Elemanlarının Demonte Edilmesi”, in: *The Old Ships of the New Gate/Yenikapı'nın Eski Gemileri*, U. Kocabaş (Ed.), Yenikapı Shipwrecks/Yenikapı Batıkları, Cilt 1, İstanbul 2012, 73-78.
- Leih 2008: Sabine Leih, “Der Hafener Colonia Ulpia Traiana”, in: M. Müller-H. J. Schalles-N. Zieling (Eds.), *Colonia Ulpia Traiana Xanten und sein Umland in römischer Zeit*, Darmstadt 2008, 447-469.
- Lilie 1976: Ralph Johannes Lilie, *Die Byzantinische Reaktion auf die Ausbreitung der Araber*, Munich 1976.
- Magie 1950: David Magie, *Roman Rule in Asia Minor, to the End of Third Century after Christ*, Princeton 1950.
- Merkelbach 1985: Reinhold Merkelbach, “Nikaia die Rankenreiche ein Übersehenes Fragment aus Arrians Bithyniaka”, *EA*, Heft 5, 1985, 1-4.
- Merkelbach 1997: Reinhold Merkelbach, *Philologica: Ausgewählte Kleine Schriften*, Stuttgart/Leipzig 1997.
- Mert 2011: İbrahim Hakan Mert, “Nikaia (İzник) Kent Planı Tipolojisi”, *Uluslararası İznik 1. Konsil Senato Sarayı'nın Lokalizasyonu Çalıştayı*, M. Şahin-İ.H. Mert, (Haz.), 22-23 Mayıs 2010, İznik/Bursa 2011, 171-192.
- Murray 1986: William M. Murray, “The Ancient Harbour Mole at Leukas, Greece”, *Proceedings of the First International Symposium*, A. Raban (Ed.), Cities on the Sea-Past and Present, 22-29 sept. 1986, Haifa Israel, Archaeology of Coastal Changes, BAR International Series 404, 1988, 101-118.
- Owen 1992: Jones E. Owen, *The City in the Greek and Roman World*, London 1992.
- Ramsay 1960: William M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, M. Pektaş (Çev.) Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1960.
- Schmitz 1859: Leonhard Schmitz, *A Manual of Ancient Geography F.R.S.E., With a Map Showing the Retreat of the 10,000 Greeks Under Xenophon*, London, 1859.
- Schneider-Karnapp 1938: Alfons Maria Schneider-Walter Karnapp, “Die Stadtmauer von İznik (Nicaea)”, *Istanbul Forschungen* 9, Berlin 1938.
- Smith 1854: William Smith, LL.D., *Dictionary of Greek and Roman Geography*, Vol. II, (Iabadius-Zymethus), London 1854.
- Strabon 2000: Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası, (Geographika: XII-XIII-XIV)*, Adnan Pekman (Çev.), Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul 2000.
- Şahin 1979: Sencer Şahin, “Katalog der Inschriften des Museums von İznik (Nicaea)”, *Stadtgebiet und die nächste Umgebung der Stadt, Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien B.9*, Vol. 1, Bonn 1979.
- Şahin 2004: Sencer Şahin, “Helenistik ve Roma Çağlarında İznik-Nikaia”, H. İnalçık-I. Akbaygil-O. Aslanapa (Haz.), *Tarih Boyunca İznik*, İstanbul 2004, 3-22.
- Şahin 2011: Şahin Mustafa, “Senato Sarayı mı, Liman mı ?”, *Uluslararası İznik 1. Konsil Senato Sarayı'nın Lokalizasyonu Çalıştayı*, M. Şahin-İ. H. Mert (Eds.), 22-23 Mayıs 2010, Bursa 2011, 139-170.
- Şahin vd. 2014: Mustafa Şahin-Emine Tok-Şahin Kılıç, “İznik Gölündeki Batık Kilise, Deprem Kurbanı Aziz Neophytos”, *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, Sayı 38, 2014, 8-10.
- Şahin 2015: Mustafa Şahin-Ahmet Bilir-Oktay Dumankaya, “Underwater Survey in Lake İznik-2015”, *North Meets East Aktuelle Forschungen zu antiken Häfen III, Workshop Hamburg University*, J. Daum-M. Seifert (Eds.), 15-17.03.2016, Hamburg, Baskıda.
- Texier 2002: Charles Texier, *Küçük Asya*, Ali Suat (Çev.), Cilt 1, Ankara 2002.
- Turan 2004: Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 2004.
- Ulugün vd. 2003: Yavuz F. Ulugün-Muhittin Bakan-Taner Aksoy, *Kocaeli Çevresi Tarihi II, Roma Dönemi Bithynia*, KYÖD Yayını, No: 5, İzmit, 2007.
- Veth-Wilhelmus: Johan Georg Albert Veth Wilhelmus, “The Frescoes of the Ecumenical Councils in the Sistine Salon (1590) and the Catholic Conciliar Historiography”, *Annuaire Historiae Conciliorum*, Vol. 34, 2002, 209-455.
- Wurster 1996: Wolfgang W. Wurster, “Dynastensitz wird Römerstadt: eine Skizze über Prozesse der Romanisierung in Lykien”, in: *Fremde Zeiten Band I, Festschrift für Jürgen Borchhardt*, Wien: Phoibos Verlag, 1996, 161-174.
- Yalduz 2003: Alparslan Yalduz, “Konsillerin Hristiyanlık Tarihindeki Yeri ve İznik Konsili”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2, 2003, 257-296.
- Zosimos 1967: Zosimos, *Historia Nova Zosimus, The Decline of Rome* J. J. Buchanan-H. T. Davis (Trans.), San Antonio, Texas 1967.

Resim 1: Lokalizasyon Haritası.
Figure 1: Localization Map.

Resim 2: Tabula Peutingeriana da Nicaea ve Yol Ağı.
Figure 2: Nicaea in Tabula Peutingeriana and Road Network

Resim 3: Güney Liman Duvarından Görünüm.
Figure 3: View from the Southern Wall of the Port.

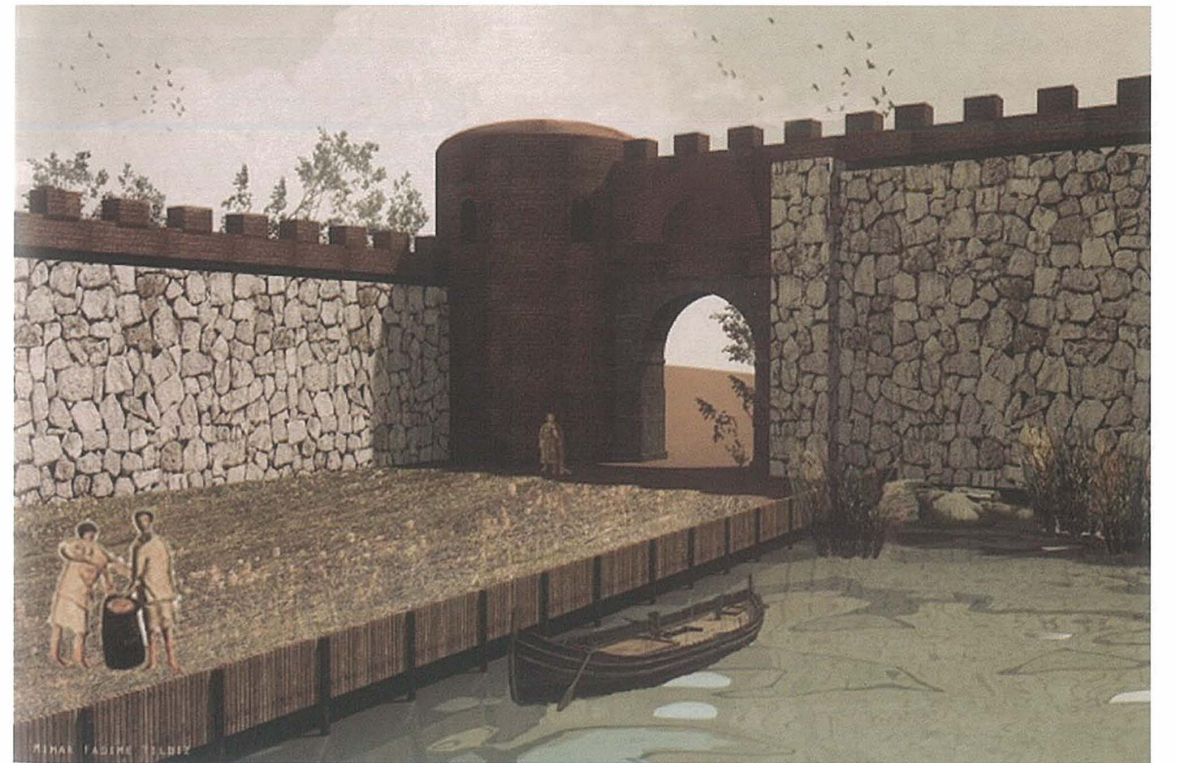

Resim 4: İzник Müzesi Kurtarma Kazısı Esnasında Tespit Edilen Güney Liman Duvarı. (Foto: İzник Müzesi Kazı Arşivi)

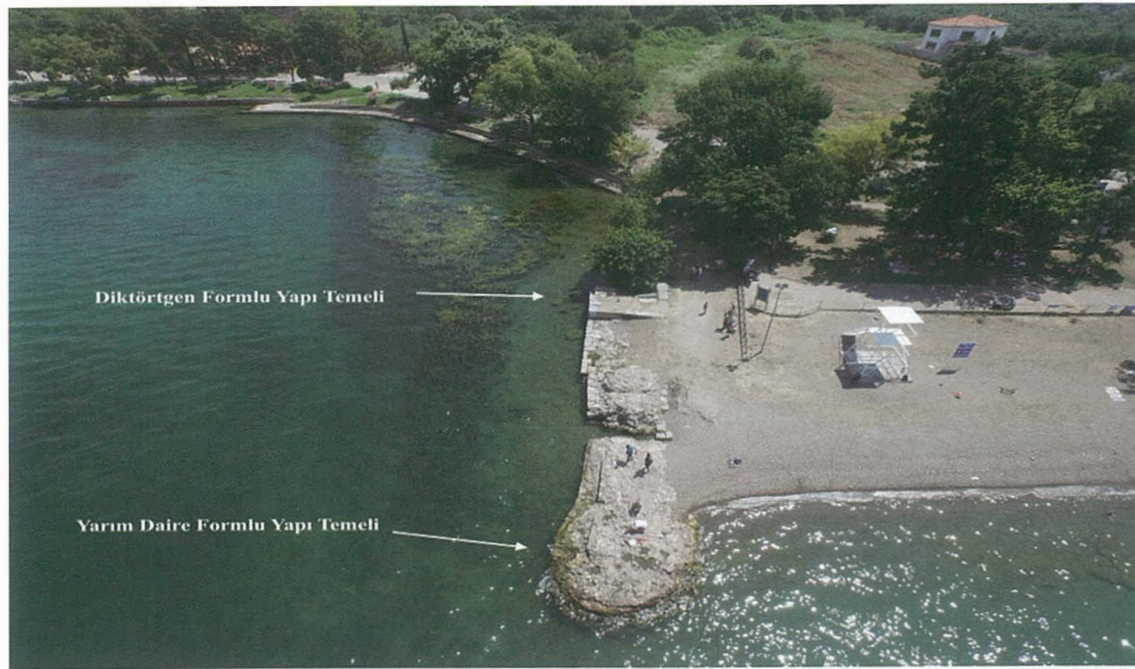
Figure 4: The Southern Wall of the Port Identified During Rescue Excavation of the Iznik Museum (Photo: Excavation Archive of the Iznik Museum)

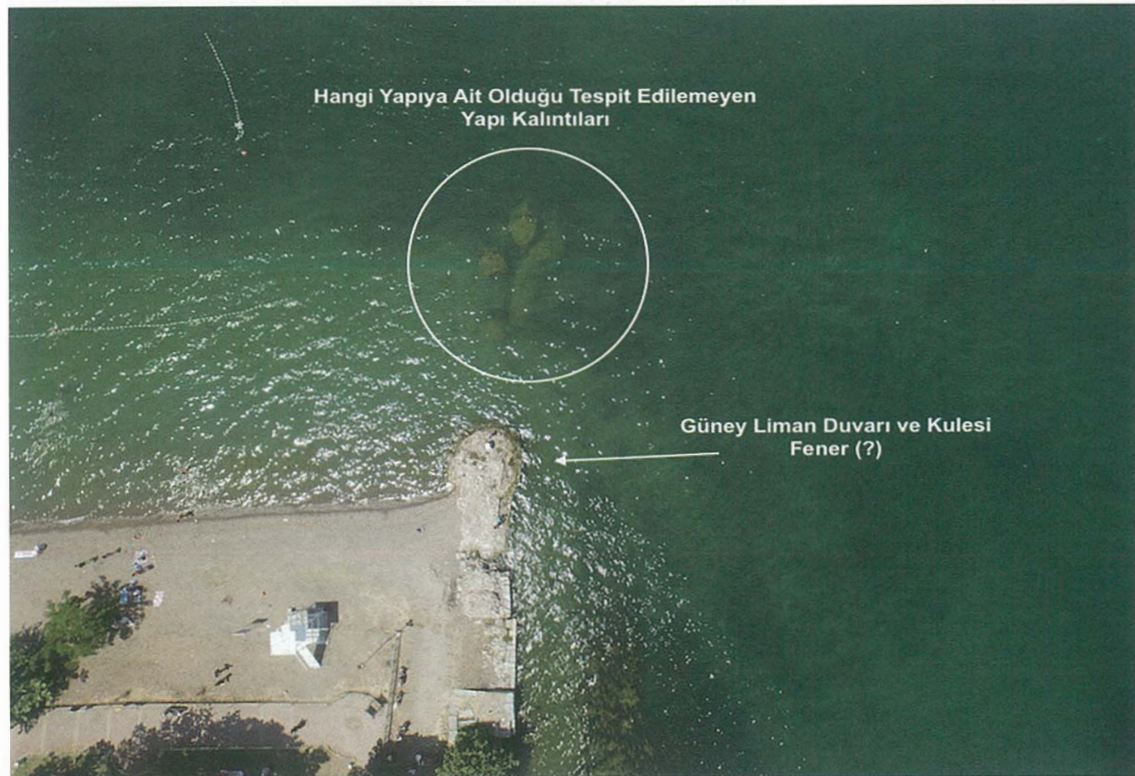
Resim 5: Tuğla Örgülü Kule ve Güney Liman Duvarı Arasındaki Açıklık.
Figure 5: The Interval between the Brickwork Tower and the Southern Wall of the Port

Resim 6: Tuğla Örgülü Kule ve Güney Liman Duvarı Arasındaki kapının Rekonstrüksiyonu.
Figure 6: Reconstruction of the Gate between the Brickwork Tower and the Southern Wall of the Port.

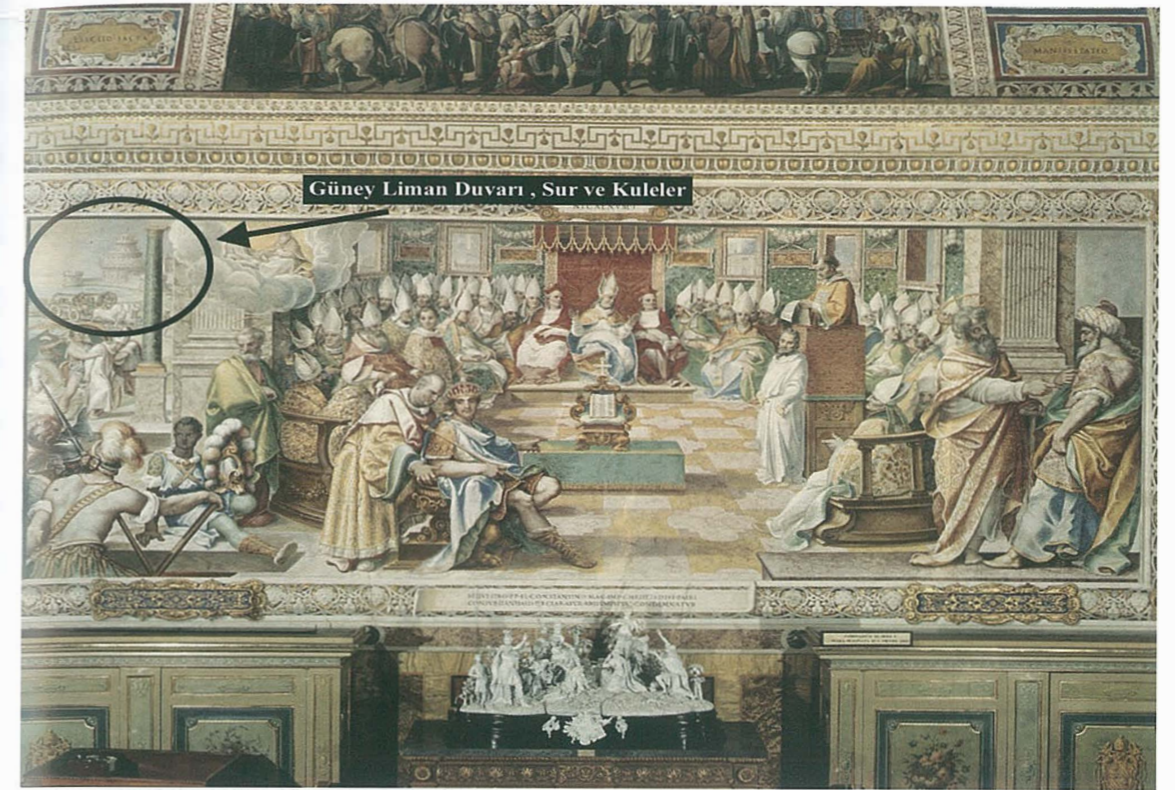

Resim 11: Yarım Daire Formlu Yapı Temelinden Detay.
Figure 11: Detail from the Semicircular Building Base.

Resim 12: Güney Liman Duvarı ve Kulesinden Görünüm. Sualtında Formu ve Büyüklüğünden Dolayı Güney Liman Duvarına Ait Olmadığı İzlenimi Veren Ancak; Niteliği Tam Olarak Anlaşılamayan Yıkılmış ve Dağılmış Yapı Kalıntıları.

Figure 12: View from the Southern Wall of the Port and Its Tower. Collapsed and Decayed Building Remains Which Could Not Exactly Be Identified Yet and Giving Impression that They Do Not Belong to the Southern Wall of the Port Because of Their Form and Size.

Resim 13: Vatikan Müzesi Sistine Salonu'nda I. İznik Konsili Betimlemesi; Sur ve Kule Yapısından Görünüm.

Figure 13: View of the Walls and Tower from the Depiction of the 1st Council of Iznik in Sistine Hall of the Vatican Museum.

Resim 14: Sualtında Kalan İznik Bazilikası'ndan Görünüm. (Foto: Mustafa Uğur Ekmekçi-Kazı Arşivi).
Figure 14: View of Submerged Basilica of Iznik. (Photo: Mustafa Uğur Ekmekçi-Excavation Archive).

Resim 15: Kuzey Liman Duvarı Kalıntılarında Görünüm.
Figure 15: View of the Ruins of the Northern Wall of the Port.

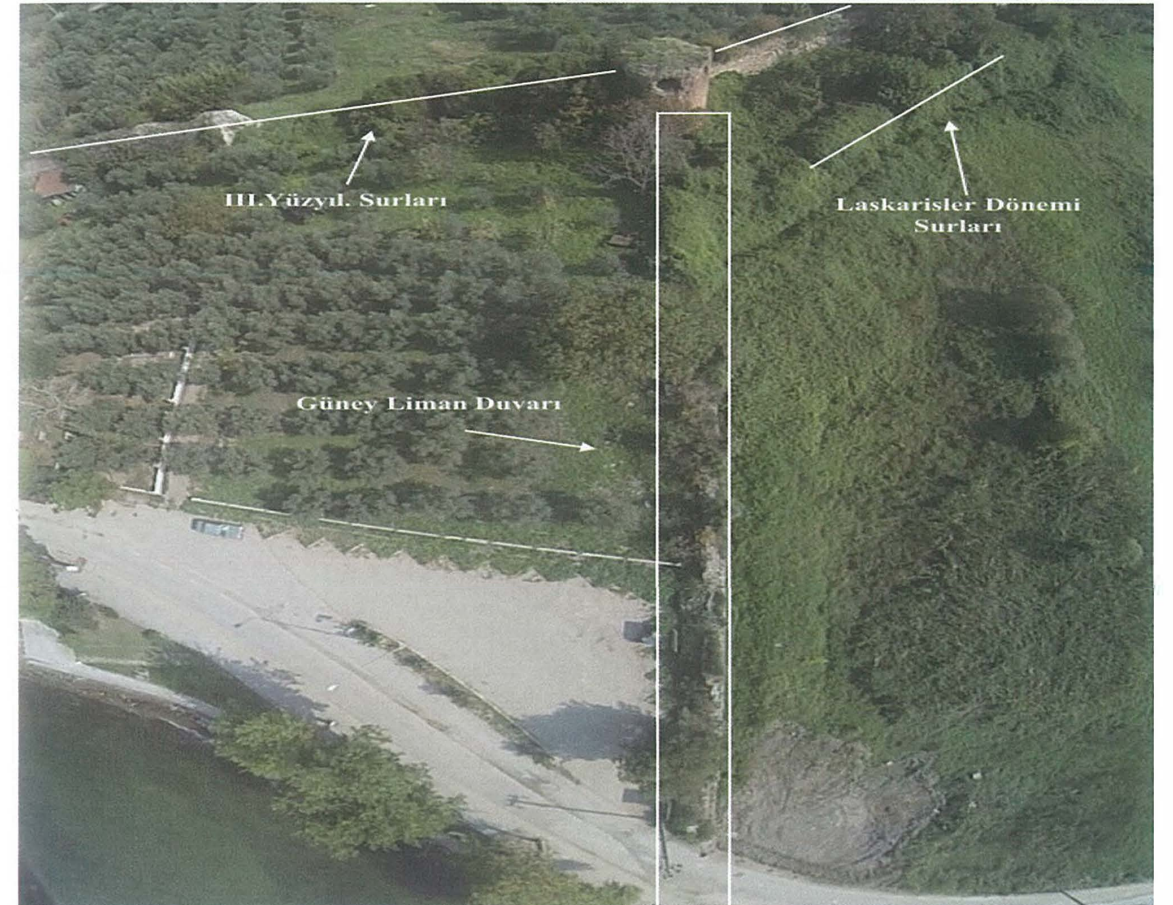

Resim 16: İznik Müzesi Kurtarma Kazısı Esnasında Tespit Edilen Kuzey Liman Duvarı. (Foto: İznik Müzesi Kazı Arşivi).

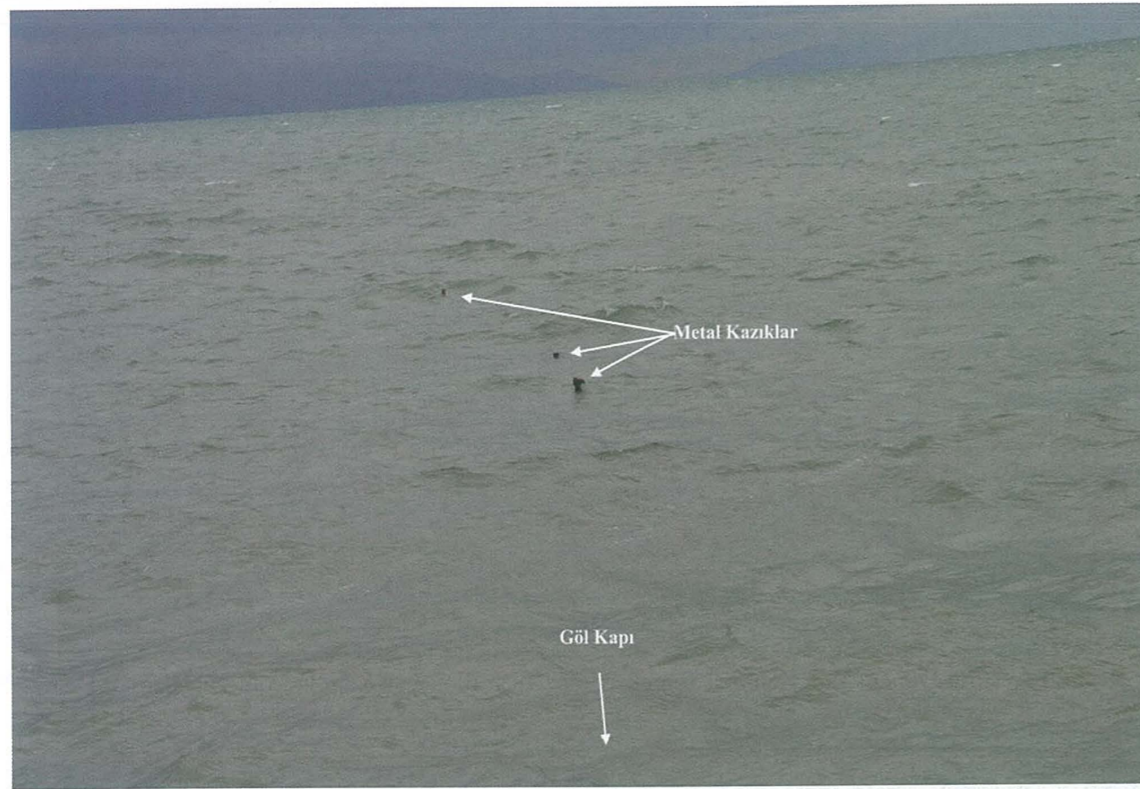
Figure 16: The Northern Wall of the Port Which Was Identified During Rescue Excavations of the Iznik Museum. (Photo: The Iznik Museum Excavation Archive).

Resim 17: Antik Dönem Yapı Kalıntısı Temeli, Moloz Taşlı Blokaj ve Kare Formlu Tuğlalardan Detay.
Figure 17: Ancient Age Building Base Remains. Detail from Rubble Stone Obstruction and Square Bricks.

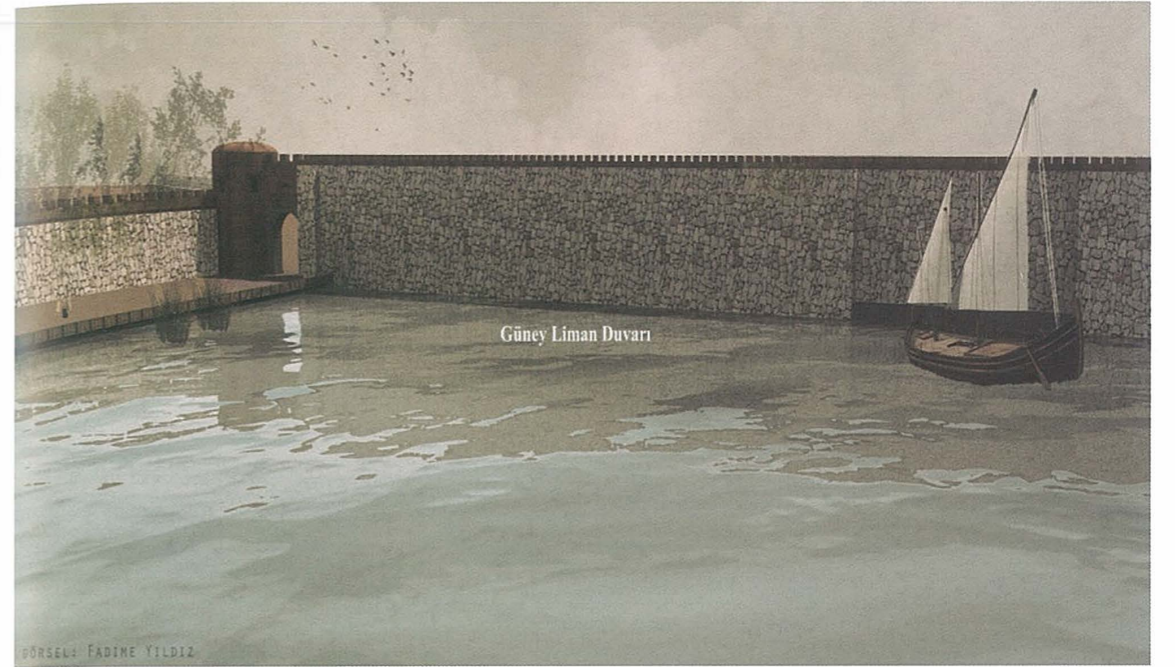
Resim 18: MS. 3. Yüzyıl surları, Laskarisler Dönemi Surları ve Güney Liman Duvarı.
Figure 18: Walls of the 3rd Century AD, Walls of Lascarid Era and the Southern Wall of the Port.

Resim 19: Göl Kapının Aksında Tespit edilen Metal Kazıklardan Detay.
Figure 19: Detail from Metal Piles Identified in Axis of the Göl Gate.

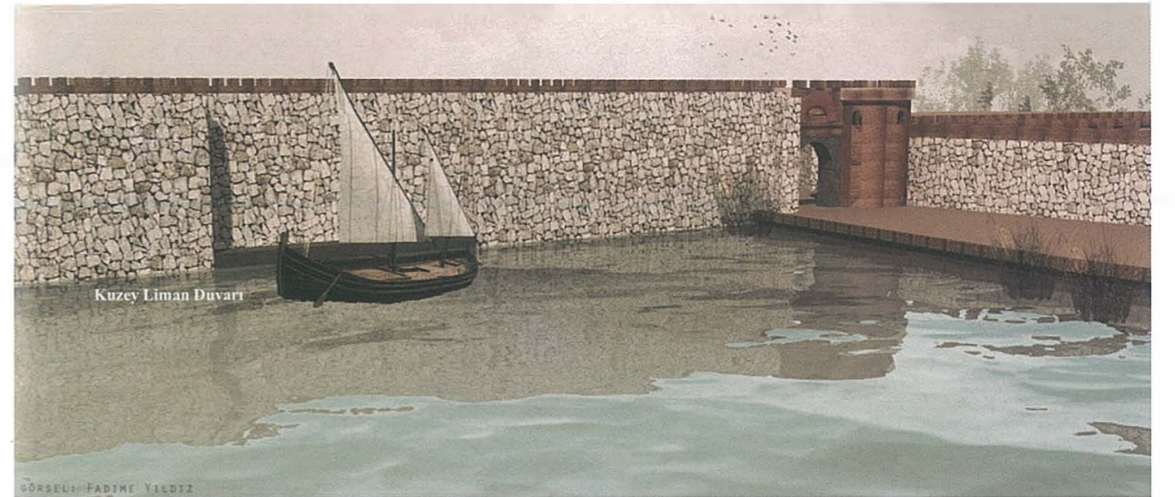

Resim 20: Örnekköy Yakınlarında Dönemi Tespit Edilemeyen İskele Kalıntısı
Figure 20: Undated Dock Remains Near Örnekköy.

Resim 21: Colonia Ulpia Traiana (Xanten) Antik Kenti ve Limanının Rekonstrüksiyonu. (Çizim, Teigelake 2008).

Figure 21: Reconstruction of the Ancient City of Colonia Ulpia Traiana (Xanten) and Its Port. (Drawing, Teigelake 2008).

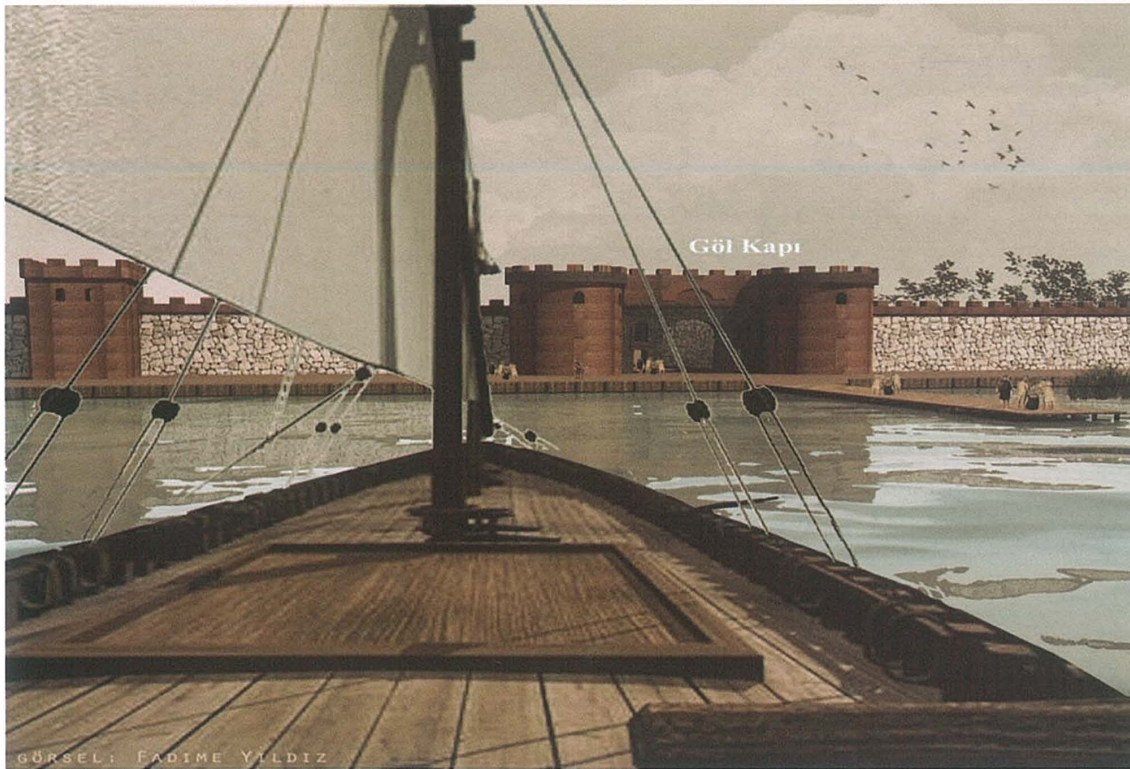

Resim 22: Göl Kapı Rıhtımı ve İskelesinin Tahmini Rekonstrüksiyonu.

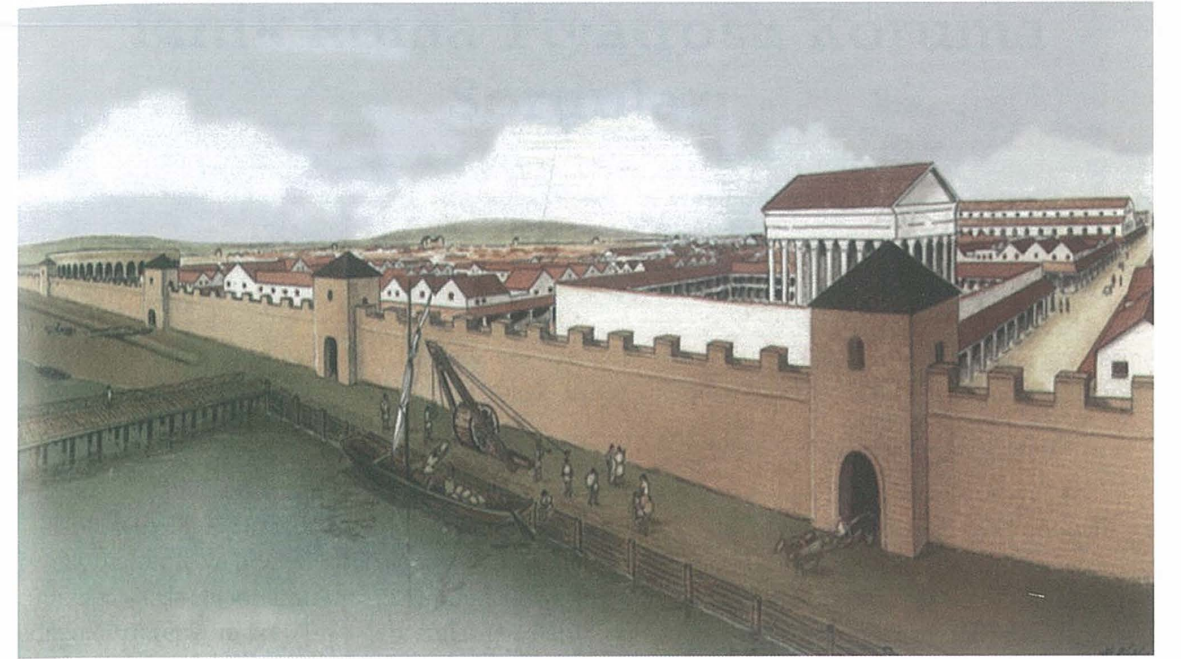
Figure 22: Predictive Reconstruction of the Göl Gate Dock and Landing Deck.

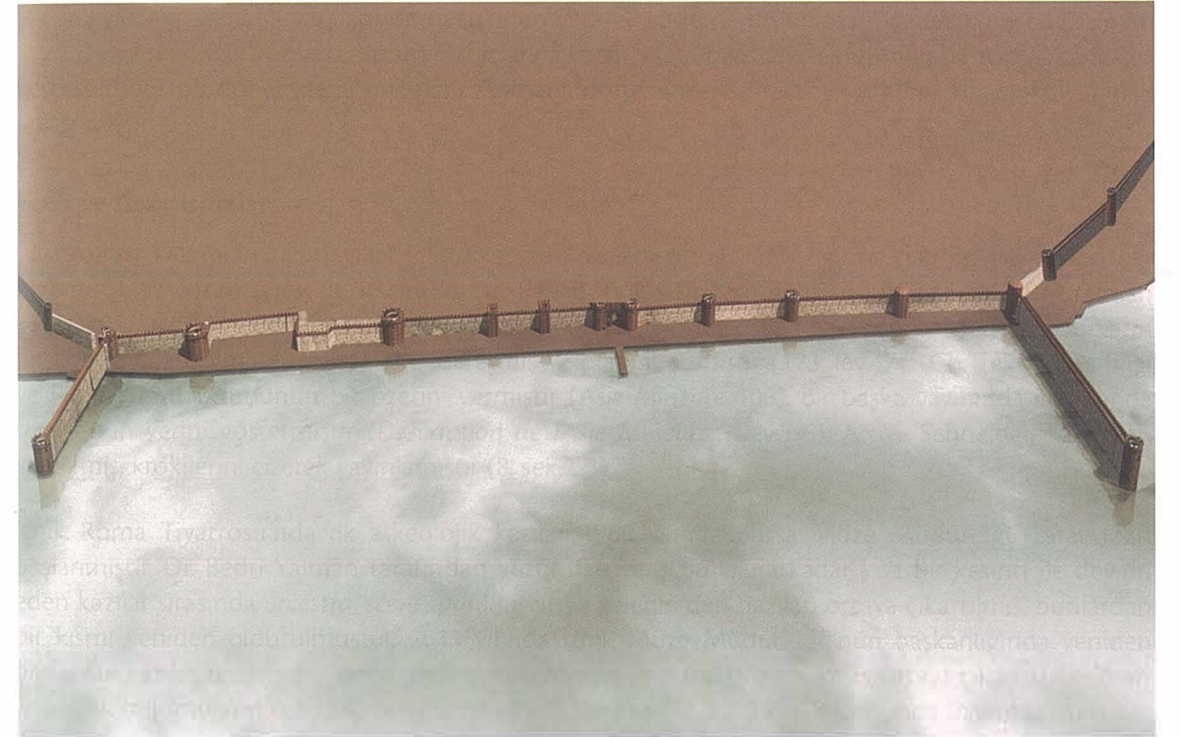
Resim 23: Farklı Açılardan Göl Kapı Rıhtımı ve İskelesinin Tahmini Rekonstrüksiyonu.
Figure 23: Predictive Reconstruction of the Göl Gate Dock and Landing Deck from Different Angles.

Resim 24: Kuzey Liman Duvarının Tahmini Rekonstrüksiyonu.
Figure 24: Predictive Reconstruction of the Northern Wall of the Port.

Resim 25: Kuzey Liman Duvarının Tahmini Rekonstrüksiyonu.
Figure 25: Predictive Reconstruction of the Northern Wall of the Port.

Resim 26: Nicaea Limanı'nın Tahmini Rekonstrüksiyonu
Figure 26: Predictive Reconstruction of the Port of Nicaea.